

SPIRITUÁLNÍ CITLIVOST V SOCIÁLNÍ PRÁCI

Sborník abstraktů a prezentací závěrečné konference projektu
Aplikovaný výzkum pro inovaci sociální práce zapojující koncept spirituální citlivosti

Jakub Doležel (ed.)
Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v
Olomouci Olomouc | 2024

Cyrilometodějská
teologická fakulta
Univerzita Palackého
v Olomouci

T A
Č R

Katedra Křesťanské sociální práce CMTF UP

srdečně zve na konferenci k ukončení projektu

**Aplikovaný výzkum pro inovaci sociální
práce zapojující koncept spirituální citlivosti
(TLO5000217), který je spolufinancován
Technologickou agenturou ČR v rámci
Programu ÉTA,**

7. listopadu 2023 v Aule CMTF UP.

PROGRAM

9:30	Zahájení
9:45–10:30	Podoby spirituální citlivosti v názorech a zkušenostech sociálních pracovníků (Jakub Doležel)
10:30–11:00	Podoby spirituální citlivosti v interních dokumentech zaměstnavatelů sociálních pracovníků (Hana Šlechtová)
11:00–11:30	přestávka
11:30–12:30	SPIRSEN v mezinárodní perspektivě (prof. Edward R. Canda)
12:30–13:00	Účinky modelu školení SPIRSEN (Kristýna Živná)
13:00–14:00	přestávka (s občerstvením)
14:00–14:30	Metodická podpora praxe sociálních pracovníků (Jakub Doležel)
14:30–15:15	Ozvy návrhu metodické podpory praxe sociálních pracovníků (Jakub Doležel + zástupci aplikačního garanta)
15:15–15:45	Možnosti a bariéry rozvoje spirituální citlivosti v Charitách a/ nebo sociální práci obecně: plenární moderovaná diskuze
15:45–16:00	Zakončení

OBSAH SBORNÍKU

Úvod.....	4
Podoby spirituální citlivosti v názorech a zkušenostech sociálních pracovníků.....	5
Podoby spirituální citlivosti v interních dokumentech zaměstnavatelů sociálních pracovníků: analýza dokumentů vybraných zařízení poskytujících péči zaměřenou na seniory.....	26
Spirituálně citlivá sociální práce v mezinárodní perspektivě.....	49
Účinky modelu školení SPIRSEN	76
Metodická podpora praxe sociálních pracovníků	91
Ozvy návrhu metodické podpory praxe sociálních pracovníků.....	109

ÚVOD

Jakub Doležel

Vítejte ve sborníku abstraktů a prezentací závěrečné konference projektu, který zkoumal potenciály integrace spirituální citlivosti do praxe a v praxi sociálních pracovníků.

Konference a tento sborník jsou vyvrcholením víceletého projektu, který byl podpořen Technologickou agenturou ČR v rámci Programu ÉTA (TL05000217). Jednotlivé konferenční příspěvky odrážejí skladbu klíčových metodologických kroků projektu a jeho výstupy. Jejich obsah osvětluje vnímání potenciálu spirituální domény života klientů v profesionálním oborovém diskurzu i v praxi vybraného souborů praktiků sociální práce.

Jedním z výsledků projektu bylo pořízení audiovizuálního záznamu konference. Kompletní záznam příspěvků je tedy k dispozici v příslušné sekci stránek Katedry křesťanské sociální práce. Zde, na stránkách sborníku, poskytujeme pouze „kondenzát“ programu omezený na abstrakty příspěvků a prezentace použité jednotlivými přednášejícími.

Děkuji spoluautorům a spoluautorkám za jejich příspěvky a ostatním, kteří se podíleli na realizaci tohoto projektu. Věřím, že materiál zahrnutý v tomto sborníku bude sloužit jako užitečný zdroj ve vzdělávání, výzkumu a praxi sociálních pracovníků a bude inspirovat čtenáře k integraci spirituálních aspektů do jejich každodenní práce s klienty.

PODOBY SPIRITUÁLNÍ CITLIVOSTI V NÁZORECH A ZKUŠENOSTECH SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

Jakub Doležel

V úvodní prezentaci představil hlavní řešitel východiska celého projektu a jednotlivé metodologické kroky jeho řešení (výstupy). Poukázal na proměnu hodnocení potenciálu spirituality a náboženství při práci životní situací klientů v profesní komunitě sociálních pracovníků od 90. let minulého století. Tyto změny vedly k inkluzivnímu pojetí spirituality a k renesanci její integrace do etického rámce výkonu sociální práce. V další části prezentace přibližuje postup přípravy výzkumného nástroje, úroveň jeho vnitřní konzistence, způsob statistické analýzy dat a sociodemografické charakteristiky zkoumaného souboru (n=218). Prezentace poskytuje údaje o rozložení míry náboženské a spirituální sebedeclarace respondentů, přičemž sebedefinice spirituální převyšovala sebedefinici náboženskou. Oba typy sebedefinice měly dopady rovněž na frekvenci soukromých spirituálně-náboženských aktivit. Řada získaných údajů potvrzuje oprávněnost a užitečnost rozlišovat mezi koncepty spirituality a religiozity, přinejmenším v klinickém (praktickém) kontextu. I přes vysokou míru nerozhodnosti mezi respondenty jednoznačně se ukázala vyšší míra jejich důvěry v potenciály spirituality v životních situacích klientů než vůči potenciálu náboženství, přičemž rozdíly byly statisticky významné. Celé tři čtvrtiny souboru pokládají spiritualitu za podstatný prvek lidství. Získaná data ukázala také přítomnost všech 21 testovaných spirituálně citlivých intervencí, odvozených

z praxe zahraničních sociálních pracovníků, v praxi těch českých, byť s velkým rozpětím od dvou do šedesáti procent respondentů. Navíc, bez výjimky všechny testované intervence pokládalo více dotázaných za vhodné pro praxi než za reálně používané. V jistém smyslu překvapením byla vysoká míra nerozhodnosti respondentů v úsudku, zda je spirituální citlivost v praxi sociální práce v rozporu s posláním profese a s etickým kodexem. Rozporuplné informace o postojích respondentů poskytly položky testující připravenost integrovat zájem o spirituální doménu klienta do počátečních fází práce s ním, zejména do fáze posouzení životní situace. Většina dotázaných nepokládá spirituální doménu – a náboženskou ještě méně než nenáboženskou – za významnou oblast posouzení životní situace klienta a tudíž ani pro tvorbu individuálního plánu cílů spolupráce. Statistická analýza ukázala významnou, středně silnou a negativní souvislost mezi třemi proměnnými (frekvence soukromých spirituálních aktivit, intenzita náboženské i spirituální orientace a přítomnost tématu ve vzdělání) a důvěrou ve vhodnost tematizovat téma spiritualitu u jednotlivých cílových skupin klientů. Řešitel projektu v závěru pojmenoval jednotlivé limity celého šetření, zejména poukázal na metodu samovýběru souboru, což znemožňuje zobecnit výsledky na jiné soubory sociálních pracovníků.

Snímky prezentace ↓

Univerzita Palackého
v Olomouci

Podoby spirituální citlivosti v názorech a zkušenostech sociálních pracovníků

Jakub Doležel, Th.D.

Katedra křesťanské sociální práce, Cyrilometodějská teologická fakulta

T A
Č R

Projekt Aplikovaný výzkum pro inovaci sociální práce zapojující koncept spirituální citlivosti č. TL05000217 je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu ÉTA.

Obsah prezentace

- Východisko projektu a jeho jednotlivé kroky,
- Parametry výzkumného šetření
- Charakteristiky výzkumného souboru
- Výzkumná zjištění
- Limity výzkumného postupu

Východisko projektu

- Obrat ve vnímání role spirituality (zejm. klientů) v globální sociální práci
- Holistický model sociální práce
- Inkluzivní pojetí spirituality
 - Spiritualita: Hledání smyslu, hodnot a naděje ve vlastním životě a způsob prožívání vztahů k sobě, druhým, světu a poslednímu, transcendentnímu základu života, jakkoliv je chápán a pojmenováván či nepojmenováván, nábožensky či nenábožensky.
- Spirituální citlivost:
 - Respektující, empatická a o poznatky opřená vnímavost ke spiritualitě klienta, náboženské či nenáboženské, kdykoliv během procesů pomoci a kdykoliv je to důležité pro klienta, a to zejména ve fázi posouzení životní situace klienta a zvažování a implementace intervencí.
- Nový trend v etickém kodexu IFSW/IASSW

Části projektu

- Aplikační garant: ACHO
- Adaptace dotazníku
- Sběr a analýza dotazníkových dat
- Příprava a realizace programu školení sociálních pracovníků
- 1/2 roku po školení opakovaný sběr a analýza dat
- Příprava metodické směrnice
- Obsahová analýza vnitřních dokumentů (metodiky) dvou vybraných oblastních Charit
- +
- Konference, publikace, webové stránky

Výzkumné šetření

- Prof. E. Canda (Kansas University): vědecký supervizor projektu
- **Volba dotazníku:** CANDIA, E. R., FURMAN, L. D. 2021. [online]. *Final Executive Report of the Project on International Study of Religion and Spirituality in Social Work Practice 1997-2020*. Lawrence: Spiritual Diversity and Social Work Initiative The University of Kansas School of Social Welfare.
- Adaptace dotazníku do češtiny (zpětný překlad+rodilý mluvčí)
- Textová validizace a vnitřní konzistence (výběrově) Cronb. alfa 0.98
- Analýza: statistický program R

Univerzita Palackého
v Olomouci

Sociodemografické a profesní charakteristiky zkoumaného souboru (n=218; ORR = 56,4%)

		% (n)
Náboženská a spirituální orientace*	Agnostik	13.3 (29)
	Ateista	10.09 (22)
	Buddhista	0.46 (1)
	Křesťan (bez církevní příslušnosti)	13.3 (29)
	Křesťan (s církevní příslušností)	53.67 (117)
	Jiné náboženské přesvědčení	0.46 (1=muslim)
	Jiné spirituální (ne-náboženské) přesvědčení	8.72 (19)
	VOŠ	13.64 (30)
Nejvyšší dosažení vzdělání	Bakalářské	39.09 (86)
	Magisterské	45.91 (101)
	Doktorské	0.45 (1)
	M (SD; min-max)	37.44 (9.59; 18-61)
Věk	1-5	34.86 (76)
	6-10	31.65 (69)
	11-20	29.81 (65)
	>20	3,66 (8)
	Ano	61.46 (134)
Délka praxe v oboru (počet let)	N	28.52 (84)
Témata spirituality a náboženství ve vzdělání v sociální		

Univerzita Palackého
v Olomouci

Škála spirituální orientace

<i>„Jak moc spirituálně/nábožensky založený/á podle vašeho názoru jste?“</i>	vůbec spirituálně založený % (n)	trochu spirituálně založený % (n)	velmi spirituálně založený % (n)	Total % (n)
vůbec nábožensky založený	9.17 (20)	11.01 (24)	5.5 (12)	25.68 (56)
trochu nábožensky založený	0.45 (1)	33.48 (73)	14.67 (32)	48.6 (106)
velmi nábožensky založený	0 (0)	2.75 (6)	22.93 (50)	25.68 (56)
Total	9.62 (21)	47.24 (103)	43.1 (94)	100 (218)

Škála spirituální aktivity respondentů

	Intenzita náboženské orientace			Intenzita spirituální orientace		
<i>„Jak často se v soukromí věnujete náboženským nebo spirituálním aktivitám (např. meditace, četba duchovních textů, modlitba atd.)?“</i>	Vůbec % (n)	Trochu % (n)	Velmi % (n)	Vůbec % (n)	Trochu % (n)	Velmi % (n)
Denně až jednou týdně	1.8 (4)	15.9 (35)	23.6 (52)	0 (0)	9.5 (21)	31.8 (70)
Několikrát za měsíc	1.8 (4)	10.5 (23)	1.8 (4)	0 (0)	7.7 (17)	6.4 (14)
Několikrát za rok	5 (11)	11.8 (26)	0.5 (1)	0.5 (1)	14.1 (31)	2.7 (6)
Jednou za rok a méně	5 (11)	4.5 (10)	0 (0)	1.4 (3)	7.3 (16)	0.9 (2)
Vůbec	12.3 (27)	5.5 (12)	0 (0)	8.2 (18)	8.2 (18)	1.4 (3)

Vhodnost tématu S/N podle cílových skupin

„Je vhodné, aby sociální pracovník téma ... otevřel při práci s klientem, který ...“

Náboženství

Spiritualita

Cílové skupiny klientů	Souhlas ^b % (n)	Neutrální % (n)	Souhlas ^b % (n)	Neutrální % (n)
Terminální stádium nemoci	63.3(138)	27.98(61)	77.98(170)	16.51(36)
Truchlení	59.63(130)	30.28(66)	70.18(153)	22.48(49)
Následky přírodní katastrofy	37.16(81)	43.12(94)	54.13(118)	33.94(74)
Potíže v rodinných vztazích	32.11(70)	49.54(108)	51.38(112)	37.61(82)
Zotavování ze sexuálního zneužívání	30.28(66)	44.5(97)	49.08(107)	33.94(74)
Příprava na adopci	29.36(64)	44.5(97)	46.79(102)	39.45(86)
Zkušenost partnerského násilí	28.44(62)	44.5(97)	50(109)	33.94(74)
Příprava na pěstounství	27.98(61)	45.87(100)	46.79(102)	39.45(86)
Potíže během vývoje dítěte	27.06(59)	50.46(110)	49.08(107)	38.07(83)
Duševní porucha	21.56(47)	46.79(102)	40.37(88)	38.07(83)
Návykové látky	20.64(45)	51.83(113)	51.83(113)	34.4(75)
Trestní stíhání	20.18(44)	50.38(112)	37.16(81)	47.71(104)
Ztráta zaměstnání	18.81(41)	51.38(112)	41.74(91)	44.04(96)

„...zakouší diskriminaci z důvodu...“

Náboženská víra	67.43(147)	24.77(54)	70.18(153)	22.94(50)
Etnický původ	31.19(68)	47.25(103)	47.71(104)	38.99(85)
Postižení	30.28(66)	46.79(102)	46.79(102)	38.07(83)
Chudoba	27.98(61)	47.25(103)	45.87(100)	39.91(87)
Pohlaví	20.64(45)	53.21(116)	43.58(95)	41.28(90)
Sexuální orientace	17.89(39)	50.46(110)	45.41(99)	38.53(84)
Věku	16.97(37)	55.96(122)	42.2(92)	42.2(92)

Intervence	Používá		Pokládá za vhodné	
	%	n	%	n
Spolupráce s duchovním či jiným náboženským/duchovním průvodcem	61,47	134	84,40	184
Předání klienta do péče duchovního či jiného náboženského/duchovního průvodce	55,05	120	77,52	169
Doporučování čerpat z náboženského/spirituálního opěrného systému a aktivit	49,54	108	69,72	152
Pomoc klientovi promyslet, jak mu jeho náboženský/spirituální podpůrný systém pomáhá	46,33	101	71,56	156
Soukromá modlitba za klienta	44,5	97	58,72	128
Pomoc klientovi promyslet spirituální smysl a účel jeho současné životní situace	38,99	85	62,39	136
Soukromá meditace v rámci přípravy na setkání s klientem	32,11	70	56,88	124
Rozhovor s klientem o roli jeho náboženských či spirituálních přesvědčení ve vztahu k blízkým	30,73	67	54,13	118
Pomoc klientovi reflektovat jeho víru v to, co se stane po smrti	29,36	64	56,88	124
Používání nebo doporučení náboženské/spirituální literatury	26,15	57	55,96	122
Pomoc klientovi kriticky promýšlet své náboženské či spirituální přesvědčení či aktivity	23,85	52	50,46	110
Provádění odborné intervence, která pomáhá klientovi vytvořit si náboženské/spirituální rituály (např. požehnání domu, návštěva hrobu příbuzných, slavení přechodových rituálů)	22,94	50	49,54	108
Společná modlitba s klientem	22,48	49	58,72	128
Používání náboženského jazyka a pojmů	21,56	47	33,49	73
Pomoc klientovi promyslet, jak mu jeho náboženský/spirituální opěrný systém škodí	20,18	44	50,46	110
Účast na náboženských/spirituálních rituálech klienta ve smyslu intervence	19,27	42	39,91	87
Používání nenáboženského duchovního jazyka a pojmů	18,81	41	33,03	72
Dotýkání se klienta za účelem „léčení“	17,43	38	22,48	49
Společná meditace s klientem	9,17	20	40,83	89

Práce s odpuštěním v sociální práci

Ve své praxi *používám techniky*, které pracují s *odpuštěním* (např. pomáhají klientům odpustit sami sobě, odpustit druhým a prosit o odpuštění).

Pomáhat klientům zvážit, zda si přejí pracovat na *odpuštění*, je *důležitou součástí* postupů sociální práce.

Souhlas
27,5%

Neutrální
37,2%

35,8%

35,8%

Univerzita Palackého
v Olomouci

Soulad s mandátem a etikou profese

Integrace náboženství a spirituality do sociální práce je v *rozporu s posláním sociální práce.*

Souhlas

Neutrální

7,3%

36,2%

Integrace náboženství a spirituality do sociální práce je v *rozporu Etickým kodexem Společnosti sociálních pracovníků ČR.*

3,6%

44%

Morální distres?

- Integrace spirituality do praxe *versus* etický kodex sociální práce
- 44% nerozhodných respondentů
- Pro 75% spiritualita = podstatný aspekt lidství
- Konflikt: subjektivní *úsudek* a domnělý *požadavek* EK?

S/N v úvodních fázích práce s klientem

	souhlas	nesouhlas
Je důležité během navazování pomáhajícího vztahu informovat klienta o s/n přesvědčení pracovníka.	3,6%	79,4%
Zjištění spirituální anamnézy klienta by mělo být součástí procesu přijetí a posouzení i v případě, že klient není nábožensky založen.	20,4%	60,1%
Součástí procesu přijetí a posouzení klienta by měla být náboženská anamnéza klienta.	12,4%	68,1%
Obecně by sociální pracovníci měli podle svého profesionálního úsudku začleňovat do rozhovoru náboženství/spiritualitu, <i>i když klienti zprvu nejeví zájem.</i>	15,4%	54,2%
Obecně by sociální pracovníci měli o náboženství/spiritualitě hovořit <i>jen tehdy, pokud klient projeví zájem jako první.</i>	66,8%	17,8%

Další zjištění: analýza korelací

- Vliv vybraných charakteristik respondentů:
 - Délky praxe
 - Věku
 - Přítomnost tématu S/N ve vlastním kvalifikačním vzdělání
 - Frekvence soukromých S/N aktivit
 - Intenzity spirituální/náboženské sebedefinice
- Na
 - Míru vhodnosti otevírat téma S/N u specifických cílových skupin
 - Na hodnocení vhodnosti specifických intervencí
- Souvislost mezi
 - Délkou praxe a přítomností S/N ve vzdělání

Univerzita Palackého
v Olomouci

Vliv charakteristik respondentů na míru vhodnosti otevírat téma S/N u specifických cílových skupin

Proměnné/cílové skupiny	A53	A46	A41	A42	A43	A38
Terminální onemocnění	.14*	.06	-.31***	-.29***	-.39***	-.26***
Truchlení	.03	.00	-.37***	-.29***	-.36***	-.26***
Přírodní katastrofa	.10	.09	-.36***	-.33***	-.44***	-.26***
Rodinné vztahy	.09	.07	-.35***	-.32***	-.45***	-.27***
Sexuální zneužívání	.03	.00	-.28***	-.30***	-.41***	-.27***
Adopci	.02	.00	-.33***	-.28***	-.38***	-.22***
Pěstounství	-.02	.00	-.31***	-.27***	-.36***	-.28***
Partnerské násilí	.03	.01	-.32***	-.26***	-.38***	-.23***
Vývoj dítěte	.11	.03	-.33***	-.25***	-.43***	-.26***
Duševní porucha	-.03	-.01	-.37***	-.29***	-.38***	-.31***
Návykové látky	.04	-.01	-.33***	-.28***	-.33***	-.24***
Trestní stíhání	.07	.04	-.38***	-.30***	-.39***	-.23***
<i>Diskriminace z důvodu</i>						
Ztráta zaměstnání	-.01	.02	-.34***	-.27***	-.32***	-.31***
Náboženství	.03	.00	-.30***	-.28***	-.31***	-.26***
Etnický původ	.02	.01	-.35***	-.28***	-.34***	-.26***
Postižení	.01	-.01	-.35***	-.29***	-.36***	-.24***
Chudoba	.03	.04	-.35***	-.30***	-.35***	-.25***
Pohlaví	.03	.02	-.39***	-.34***	-.37***	-.27***
Sexuální orientace	.12	.03	-.27***	-.31***	-.34***	-.13*
Věk	.00	.03	-.30***	-.29***	-.33***	-.20**
Politické přesvědčení	.03	.02	-.32***	-.26***	-.35***	-.24***

Poznámka: A53=dálka praxe; A46=věk; A41=frekvence soukromých spirituálních/náboženských aktivit;
A42=intenzita náboženské orientace; A43=intenzita spirituální orientace; A38=přítomnost
spirituality/náboženství ve vzdělání; *(p-value < 0,05)**(p-value < 0,01)***001 (p-value < 0,001)

Vliv charakteristik respondentů na hodnocení vhodnosti specifických intervencí

Charakteristiky/intervence ^a	A53	A46	A41	A42	A43	A38
Používání nebo doporučení s/r literatury	.08	.09	.32***	.31***	.26***	.24***
Soukromá modlitba za klienta	.20**	.14*	.42***	.42***	.32***	.19**
Společná modlitba s klientem	.05	.02	.21**	.31***	.26***	.25***
Soukromá meditace jako příprava na setkání s klientem	.05	.07	.25***	.17*	.28***	.11
Meditace s klientem	.02	-.02	.08	.12	.12	.09
Používání náboženského jazyka	.10	.13*	.23***	.27***	.17*	.14*
Používání nenáboženského duchovního jazyka	.01	-.07	.07	.04	.13*	.11
Doporučovat čerpat z s/n opěrného systému a aktivit	.14*	.13	.28***	.23***	.35***	.17*
Dotýkání se klienta za účelem „léčení“	.03	.01	-.03	-.05	-.04	.00
Pomoci klientovi vytvořit si s/n rituály	.11	.11	.18**	.18**	.17*	.18**
Účast na s/n rituálech klienta	-.11	-.16*	.05	.05	.07	.18**
Vedení s/n sebereflexního deníku klienta	-.05	-.11	.05	-.03	.11	.09
Reflexe s/n přesvědčení klienta ve vztahu k blízkým	.08	.05	.28***	.19**	.31***	.20**
Kritická reflexe s/r přesvědčení a aktivit klienta	-.03	-.02	.17*	.18**	.28***	.14*
Reflexe spirituálních obsahů ve snech	-.11	-.13	.00	.00	.06	.08
Reflektovat spirituální smysl životní situace klienta	.00	-.04	.22**	.12	.30***	.28***
Reflektovat víru klienta ve stav po smrti	.09	.06	.31***	.25***	.30***	.22***
Reflexe, jak klientovi jeho s/n podpůrný systém pomáhá	.01	.00	.30***	.22***	.30***	.27***
Reflexe, jak klientovi jeho s/n opěrný systém škodí	-.07	-.08	.15*	.05	.17*	.07
Předání klienta do péče duchovního	.07	.02	.27***	.21**	.30***	.22***
Spolupráce s duchovním	.00	.06	.24***	.17*	.28***	.22***

Poznámka: ^a názvy intervencí zkráceně (úplné názvy intervencí viz tabulka 5) ^b Před korelační analýzou byly kategorie proměnné převedeny na 0=nesouhlas a 1=souhlas s tvrzením; A53=délka praxe; A46=Věk; A41=frekvence soukromých duchovních aktivit; A42=Intenzita náboženské orientace; A43=Intenzita spirituální orientace; A38=Přítomnost tématu s/r ve vzdělání

Univerzita Palackého
v Olomouci

Souvislost mezi délkou praxe a přítomností tématu S/N ve vzdělání sociálních pracovníků

- Bez statisticky významného vztahu
- $p=0.6985$
- Vysvětlení: respondenti v praxi do 20let

Univerzita Palackého
v Olomouci

Limity výzkumného šetření

- Velikost souboru
- Tvorba souboru
- Dva specifictí vzdělavatelé v regionu
(CARITAS-VOŠs, CMTF UP)
- Pracovní kontext respondentů netestován

Univerzita Palackého
v Olomouci

Díky za pozornost

PODOBY SPIRITUÁLNÍ CITLIVOSTI V INTERNÍCH DOKUMENTECH ZAMĚSTNAVATELŮ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ: ANALÝZA DOKUMENTŮ VYBRANÝCH ZAŘÍZENÍ POSKYTUJÍCÍCH PÉČI ZAMĚŘENOU NA SENIORY

Hana Šlechtová

Výzkumná složka projektu SPIRSEN měla za cíl identifikovat podobu a rozsah spirituální citlivosti v názorech a zkušenostech praktiků sociální práce. Kvantitativní údaje jsou prezentovány v úvodním příspěvku. Praxi sociálních pracovníků v prostředí konkrétního zaměstnavatele ovšem neurčuje jen pracovník a jeho osobní kompetence. Výrazným faktorem uplatnění kompetencí pracovníka je organizační kultura, což platí také vzhledem k projevování spirituální citlivosti ke klientům (Canda, Furman, Canda, 2020). Vzhledem k tomu, že se jedná o mnohodimenzionální konstrukt (Schein, 2010), nebyla zkoumána organizační kultura zaměstnavatelů dotazovaných sociálních pracovníků komplexně, ale byl zvolen jeden z jejích prvků: vnitřní normy organizace. Ačkoli samy o sobě nezaručují uplatňování spirituálně citlivého přístupu, přinejmenším mohou naznačit, že koncepce služby bere spirituální dimenzi života (nejen) klientů v potaz. Cílem bylo odpovědět na otázku, zda a v jakých podobách se ve vnitřních dokumentech Charit objevují prvky ukazující spirituální citlivost v poskytování služby.

Metodou naplnění cíle byla kvalitativní obsahová analýza vnitřních dokumentů (metodik) dvou vybraných oblastních Charit kontrastní velikosti (Charita A, kde byly sledovány dokumenty denního centra pro seniory a pečovatelské služby; Charita B, kde se jednalo o odlehčovací službu, pečovatelskou službu a dům pokojného stáří). Spiritualitu a spirituálně citlivou sociální práci jsem v této analýze chápala v souladu s vymezením použitým v předchozích příspěvcích. Při analýze metodik obou poskytovatelů byla sledována spirituální citlivost jak v exkluzivním smyslu (tj. vztahená pouze k náboženským vyjád-

řením spirituality), tak ve smyslu inkluzivním (tj. široce pojatá, přesahující náboženské projevy spirituality). Materiály byly podrobeny kvalitativní analýze za účelem kvalitativního popisu.

Spirituální citlivost bylo možné identifikovat především v dokumentech věnovaných právům uživatelů, individuálnímu plánování, standardům kvality, aktivizaci uživatelů, pravidlům komunikace pracovníků s uživateli, podpory pracovníků a jejich rozvoji. Dokumenty vesměs operují se spiritualitou jako s „potřebou“ a naplňování spirituálních potřeb je uváděno jako (lidské) „právo“. Bylo možné identifikovat prvky inkluzivně i exkluzivně pojaté spirituality. V dokumentech obou zařízení bylo opakovaně přítomné zdůrazňování neutrality, aniž by bylo zřejmé, zda ve výsledku vede k respektu ke klientovu osobnímu (spirituálnímu) příběhu, nebo naopak k jeho ponechání vlastnímu osudu. Chybí zmínky práce vlastní s klientovými náboženským či jiným světonázorovým (spirituálním) přesvědčením, zkušeností a zájmem klienta; je ale uvedena zmínka zprostředkování duchovní služby (v náboženském smyslu) či kontaktu na ni.

Obecně lze říci, že spirituální citlivost je v dokumentech přítomna jak s ohledem na klienty, tak s ohledem na pracovníky. Dále lze obecně konstatovat, že v dokumentech je přítomnost spirituální dimenze uváděna s jistou opatrností.

Citace:

Schein, E. (2004). *Organisational Culture and Leadership*. San Francisco: John Wiley & Sons.
Canda, E. R., Furman, L. D., Canda, H. J. (2020). *Spiritual Diversity in Social Work Practice. The Heart of Helping*. New York: Oxford University Press.

PODOBY SPIRITUÁLNÍ CITLIVOSTI V INTERNÍCH DOKUMENTECH ZAMĚSTNAVATELŮ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

Hana Šlechtová

Katedra křesťanské sociální práce CMTF UP v Olomouci

ZAMĚSTNAVATELÉ/ POSKYTOVATELÉ SLUŽEB

Dva poskytovatelé,

A:

- denní centrum pro seniory
- pečovatelská služba

B:

- odlehčovací služba
- pečovatelská služba
- dům pokojného stáří

ANALYZOVANÉ DOKUMENTY

- Vnitřní předpisy poskytovatelů služeb – prezentující poslání, cílové skupiny uživatelů, zásady, organizační strukturu a kompetence, individuální plánování, různé technické aspekty poskytování služby, kontaktní údaje, administrativní procedury, profesní rozvoj zaměstnanců, hodnocení kvality, aj.
- Žádné z těchto dokumentů nebyly vyřazeny z analýzy, avšak (z podstaty některých) ne ve všech bylo relevantním způsobem přítomno hledisko spirituální citlivosti.
- Spirituální citlivost zohledněna zejména v dokumentech věnovaných: **právům uživatelů**, **individuálnímu plánování**, **aktivizaci** uživatelů, pravidlům **komunikace** pracovníků s uživateli, **podpory pracovníků** a jejich rozvoji

SPIRITUALITA JAKO POTŘEBA

- takto u všech zaměstnavatelů (typicky v pyramidě potřeb v oblasti seberealizace)
 - jak u klientů,
 - tak u pracovníků (instrumentálně, s cílem vybavit je pro práci)
- Co znamená použití pojmu „potřeba“?
 - Je skutečně spiritualita vymezena jako potřeba,
 - nebo se může jednat o slovní klišé, které spiritualitě neubírá její svébytnost?

SPIRITUALITA JAKO POTŘEBA SPIRITUÁLNÍ CITLIVOST A SMYSL ŽIVOTA

A – PS

- v bodě věnovaném potřebám v oblasti **seberealizace**:

„Potřeba seberealizace – pocit uznání rodiny, **bilancování života a jeho smysl** – naplňujeme a zajišťujeme – zajištění této potřeby bývá většinou **obtížné, protože z velké části záleží na uživateli samotném a jeho rodině**. Klíčový pracovník může uživatele **podporovat, může mu být i emocionální oporou** při bilancování života, může jej doprovázet a naslouchat, když má **potřebu** hodnotit svůj život a jeho smysl.“

SPIRITUALITA JAKO POTŘEBA

Meze:

- „... v sociální práci se seniory mohu mluvit o spiritualitě jako o *obecné potřebě vést vztahově bohatý život*, a přitom rezignovat na ty aspekty pojmu spiritualita, které mohou být pro práci s konkrétním seniorem důležitější — např. *zásadní obdivující respekt k němu jako k člověku, založený na reflexi povahy jeho bytí, pro něž je již samotný slovník „potřeb“* (možná adekvátní pro zobecňující sociologické výzkumy) v daném případě *nerelevantní a eticky nepřijatelný*.“

Fischer, O., Heryán, L., Jandejsek, P., & Širka, Z. Š. (2018). Aspekty spirituality v příkladech teologicko-filosofického vzdělávání pro sociální práci. *Fórum sociální práce* (2)9–24.

NAPLŇOVÁNÍ SPIRITUÁLNÍCH POTŘEB JAKO (LIDSKÉ) PRÁVO

v případě obou poskytovatelů explicitní odvolání na Listinu základních práv a svobod, kde je obsaženo jak inkluzivní, tak exkluzivní pojetí spirituality; formulováno jako:

- mj. právo na... osobní svobodu, lidskou důstojnost, osobní čest (...),
- na... svobodu myšlení, svědomí a náboženské vyznání

NAPLŇOVÁNÍ SPIRITUÁLNÍCH POTŘEB JAKO (LIDSKÉ) PRÁVO

Spirituální dimenze služby jako právo (zejména svoboda myšlení, svědomí, náboženského vyznání...);

- odkaz na lidská práva a svobody směřuje k jednotlivci (který by na těchto právech neměl být ukrácen),
- není ale obsažen *přesah*.
- Spiritualita je (v různých podobách) brána jako soukromá věc.
- Právo implikuje nárok (jednotlivce).

INKLUZIVNÍ POJETÍ SPIRITUALITY

... vesměs implicitní zohlednění spirituality (bez užití daného výrazu)

- zohlednění **individuality**
- **důstojnost** uživatele jako lidské osoby (oslovování, ochrana před předsudky, respekt k intimitě, zachování co největší míry uživatelské autonomie) →
- celistvost, **celá historie daného člověka** (nevnímat jej jen v kontextu jeho např. onemocnění demencí) – viz poskytovatel A
- respekt ke **vztahům uživatele** např. s rodinnými příslušníky; „*pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou*“ (B – DPS)

EXKLUZIVNÍ POJETÍ SPIRITUALITY

- Informace o **pastorační službě** (B – PS):
- poskytnuta je *pouze informace*, uživatel v případě zájmu pastorační službu kontaktuje sám
- Služba kněze, pastorační asistentky – pravidelné katolické bohoslužby, na přání bohoslužby jiných církví (v rámci dokumentu Pracovní postupy k vyhláškovým činnostem B – DPS)

HESLO JEDNÉ ZE SLUŽEB (A –CDS)

„Není dobré, aby byl člověk sám.“

Volba hesla odkazuje:

- jednak k **interpersonálnímu přesahu**, ke **sdílení** života,
- jednak k **biblickému** verši, což ovšem nemusí být zřejmé každému – chybí totiž explicitní odkaz na Bibli (tj. Gn 2,18a)

=> spojení *inkluzivního* pojetí spirituality s *odvolávkou k exkluzivnímu* (resp. pro znalé k explicitnímu)

AKTIVIZACE POD SLUPKOU EXKLUZIVNÍ SPIRITUALITY

B – PS:

„Ve spolupráci s farním úřadem Y. zajišťuje pečovatelská služba Y. doprovod klientů na Setkání na faře, kde jsou organizována společná posezení, besedy, cvičení, výtvarné aktivity, hudební aktivity, besídky, výlety a poutě.“

- explicitní odkaz k exkluzivně pojaté spiritualitě s ohledem na uvedeného spoluaktéra (farní úřad), avšak
- nejen na vyložení náboženských aktivitách; jeví se **více jako sociální** než spirituální aktivita

SPIRITUÁLNÍ DIMENZE PŘÍTOMNÁ V AKTIVIZACI

- cíl aktivizace: „**vedení ke smíření a k vyrovnanosti.**“ (CDS – A)
- „Aktivizace poskytuje doprovod životem ve stáří, naslouchání, vcítění se do pocitů a nálad klientů“; cílení na zachování „pocitu vlastní hodnoty, důstojnosti“

= inkluzivní pojetí

OVŠEM...

- „všestranná aktivita, tj. zapojování se do programů a aktivit v CDS, které pomáhají udržovat **dobrou psychickou pohodu**“ = spojeno (vyjmenováno ve výčtu) i s podporou **kognitivních** funkcí (ale také jemné motoriky a fyzické zdatnosti). V této kombinaci je implicitně zohledněna složenost osobnosti, avšak **spirituální dimenze není zmíněna explicitně.**

SPIRITUÁLNÍ DIMENZE PŘÍTOMNÁ V AKTIVIZACI

- různorodost činností (mj. trénink paměti, předčítání literatury, muzikoterapie, arteterapie, canisterapie, besedy s osobnostmi, promítání filmů a dokumentů, návštěvy výstav – tedy **činnosti potenciálně obohacující i spirituální dimenzi života /při zohlednění obsahu!/ (A – CDS)**
- avšak:
 - potenciální spirituální dimenze není zmíněna přímo (ani v inkluzivním pojetí);
 - **umění** (skrže arteterapii a muzikoterapii) **není reflektováno jako přímo odkazující ke smyslu**; jen jako prostředek aktivizace

SPIRITUÁLNÍ DIMENZE PŘÍTOMNÁ V AKTIVIZACI

- „...k rozvoji nebo udržení osobních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob. [...] canisterapie, ergoterapie, zahradní terapie, *reminiscenční terapie*, sociální poradenství, přednášky, *návštěvy pastorační asistentky*.“ (B – DPS)
- „V našem domově jsou 1 krát měsíčně pořádány *přednášky s duchovní tematikou*. Téma přednášky volí přednášející a každý uživatel obdrží písemné podklady k tématu. Tyto *přednášky se konají v kapli domova*.“

NEUTRALITA VE SPIRITUÁLNÍ OBLASTI?

- Zachovávání neutrality jako respekt? Nebo opak? Bariéra sdílení?
- **Uživatel** „Má právo na *svobodný projev náboženských a politických názorů*, pokud klient zastává jakékoliv *politické či náboženské názory*, **pracovník** CDS jeho vyjádření pouze vyslechne, *nehodnotí je a zachovává neutralitu*, nikdy *nevnucuje* uživateli své názory na způsob života, morálku, politiku či náboženství“

NEUTRALITA VE SPIRITUÁLNÍ OBLASTI?

- Není „*pouhé vyslechnutí*“ odvrácenou stránkou zohlednění práva klienta? S ohledem na interaktivitu svobody → je nějak reflektována potenciální zpětná vazba klientovi (jako de facto přirozená dimenze skutečné mezilidské interakce, sdílení)? Nezavírají se tím před možností sdílení?
- Mezi „*vnučováním*“ a *sdílením* je třeba rozlišovat jinak (nejedná se o protipóly). Chybí zmínka práce s klientovými náboženskými a politickými názory *ve směru* klientovy vůle.
- Obdobně: „*Právo na důstojné zacházení: Pracovníci CDS [A] respektují klientovu individualitu, jeho přání, požadavky, názory (IP)*“

SPIRITUÁLNÍ CITLIVOST V KOMUNIKACI S UŽIVATELEM

- Podrobněji zpracováno u B – DPS a A – CDS
- Inkluzivní pojetí
- **Pocit bezpečí** u uživatele jako reference (A – CDS)
- ohled na možnou úzkost u uživatele přistoupením na jeho zkreslené vnímání reality (= **dospělost**, uváděná na jiném místě dokumentu, **jako reference?**) – nevyvracení mylných představ – nazývaných „jeho realitou“: „V případě pokročilejšího stupně demence nevyvracíme člověku jeho realitu, pravděpodobně by ho to rozrušilo a nebude nám důvěřovat. Při velké úzkosti uživatele, **bychom měli být tím, za koho nás považuje** – např. jeho kolegyní z práce.“
- *tón hlasu, emoce, dotek ruky*

OHLED NA KLIENTY A OHLED NA PRACOVNÍKY

U klientů:

V „technickém“ procesu péče

Při individuálním plánování

U pracovníků

Pohovory (motivační a hodnoticí)

U nových podpora ze strany zkušeného pracovníka

Skupinová supervize, individuální supervize

Duchovní programy pro zaměstnance

Podpora externích spolupracovníků

OPATRná PŘÍTOMNOST SPIRITUÁLNÍ DIMENZE

Exkluzivní

- = explicitní, zpravidla rolí jiných aktérů než sociálních pracovníků,
- případně se jeví jako především socializační aktivita

„Naši uživatelé mají možnost se setkávat se svými vrstevníky v rámci mší svatých a růženců v kapli domova, v rámci posezení na faře v X. spojeném s mší svatou v [místním] kostele, nebo Klubu seniorů při Mateřském centru v X.“

OPATRná PŘÍTOMNOST SPIRITUÁLNÍ DIMENZE

Inkluzivní

- = jen místy explicitní (smíření a vyrovnanost),
- potenciálně přítomná v aktivizačních činnostech, jejichž prezentace se však (ze vzdálenější perspektivy) jeví spíše jako smysluplná náplň volného času

OPATRná PŘÍTOMNOST SPIRITUÁLNÍ DIMENZE

- **neutralita** v exkluzivním pojetí
- vs
- potenciál v pravidlech **komunikace**

SPIRITUÁLNĚ CITLIVÁ SOCIÁLNÍ PRÁCE V MEZINÁRODNÍ PERSPEKTIVĚ

Edward R. Canda

Tato prezentace poskytuje úvod do profesních hodnot a etiky, kterými se řídí spirituálně citlivá sociální práce s mezinárodní perspektivou. Témata zahrnovala zásady v rámci etických kodexů, postoje sociálních pracovníků k řešení spirituality a náboženství (s/n) na základě údajů z několika národních průzkumů, představení širokého rámce hodnot na podporu globálního a inkluzivního postoje k soucitu a spravedlnosti a návrhy příležitostí pro mezinárodní propojení a spolupráci.

Globální prohlášení o etických zásadách Mezinárodní federace sociálních pracovníků z roku 2018 má důsledky pro řešení spirituality a náboženství. Podporuje respekt k přirozené důstojnosti všech lidí a zacházení s celou osobou, včetně jejího duchovního rozměru. Odmítá diskriminaci a útlak související s rozmanitostí, včetně náboženství i spirituálních přesvědčení. Podporuje spirituální integritu a wellbeing každého člověka. Její partnerská organizace, Mezinárodní asociace škol sociální práce (2018), přidává starost o práva náboženských menšin. Dvaadvacet národních a regionálních etických kodexů tyto etické zásady přímo či nepřímo odráží. Český etický kodex (2006) sdílí tato témata.

Národní studie sociálních pracovníků, které provedl Canda a jeho kolegové ve Spojených státech, Velké Británii, Norsku a na Novém Zélandu (Canda et al., 2020), odhalují, že postoje sociálních pracovníků z USA jsou nejotevřenější vůči zahrnutí s/n do praxe a že většina respondentů v těchto zemích používá některé nábožensky/spirituálně citlivé intervence. Ve všech zemích však převládá větší opatrnost k integraci náboženství než k integraci spirituality, která nemusí být nutně náboženská. Více než 75 %

respondentů ve všech zemích souhlasí s tím, že spiritualita je základním aspektem lidského bytí. Přesto přetrvávají všudypřítomné nedostatky ve vzdělávání, v etickém uvědomění a v rozsahu využívání široké škály s/n postupů. Tyto vzorce sdílí rozsáhle také respondenti průzkumu mezi sociálními pracovníky Charit na Moravě, který provedl Dr. Doležel. Ve všech zmíněných zemích, stejně jako v dalších, v nichž autor tohoto příspěvku pracoval, vede širší přítomných náboženských i nenáboženských světonázorů k důrazu na používání inkluzivního rámce spirituality, který se neomezuje na jednotlivý náboženský nebo spirituální systém, jak je tomu v konceptu spirituálně citlivé sociální práce.

Tento rámec zdůrazňuje několik zásad: používání teorií a praktických přístupů, které jsou holistické, zaměřené na silné stránky, zmocňující, osvobozující a kulturně přizpůsobené; respektování duchovních perspektiv klientů/uživatelů služeb a komunit, ať jsou náboženské nebo nenáboženské a obsahově různorodé; dodržování profesních závazků ctít lidskou rozmanitost a nediskriminační a antiopresivní praxi; proaktivní přístup k užitečným i škodlivým projevům spirituality; a pružná adaptace spirituálně citlivé profesionální sociální práce na různé národní a kulturní kontexty v duchu pokory a spolupráce.

V praxi tento rámec vede sociální pracovníky k tomu, aby při rozhodování o tom, zda využívat spirituálně založené pomáhající přístupy, vycházeli z několika faktorů: 1) cíle, priority, připravenost a úroveň pohodlí klientů; 2) úroveň kompetencí a vzdělání pracovníka; 3) vytvořené pozitivní terapeutické vlastnosti pomáhajícího vztahu a 4) soulad s důkazy o účinnosti, které vychá-

zejí z vědeckých poznatků, zpětné vazby od klientů a z kulturně specifických odborných znalostí pomáhajících a léčitelů.

Při uplatňování spirituálně citlivé sociální práce v celosvětovém měřítku může být užitečné vycházet z poznatků perspektivy silných stránek sociální práce a capability teorie, a to s ohledem na prohlášení OSN o lidských právech, domorodém obyvatelstvu a udržitelném rozvoji. To zahrnuje podporu plného lidského rozvoje, včetně nejzranitelnějších skupin obyvatelstva, při současném respektování globální/přírodní ekologické provázanosti.

Hnutí za spirituálně citlivou sociální práci v České republice i v kterékoli konkrétní zemi lze posílit prostřednictvím mezinárodního síťování s kolegy zabývajícími se spiritualitou a náboženstvím. K užitečným místům patří mezinárodní konference o sociální práci. Spolupráce napříč jednotlivými národními organizacemi věnujícími se spiritualitě v sociální práci může být oboustranně prospěšná. Užitečné zdroje a síť odborníků jsou k dispozici prostřednictvím autorovy Spiritual Diversity and Social Work Initiative (<https://spiritualdiversity.ku.edu/>).

Citace:

Canda, E. R., Furman, L. D., Canda, H. J. (2020). Spiritual Diversity in Social Work Practice. The Heart of Helping. New York: Oxford University Press.

International Association of Schools of Social Work. (2018). Ethics in Social Work, Statement of Principles. Dostupné z: <https://www.iasw-aiets.org/wp-content/uploads/2015/10/Ethics-in-Social-Work-Statement-IFSW-IASSW-2004.pdf>

Společnost sociálních pracovníků ČR. (2006). Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků České republiky [online]. [24. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.socialnipracovnici.cz/>

Spiritually Sensitive Social Work in International Perspective

**Edward R. Canda, Ph.D., Professor Emeritus
Coordinator of the Spiritual Diversity and Social Work Initiative**

<https://spiritualdiversity.ku.edu/>

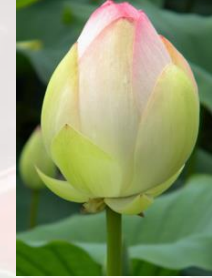
**The University of Kansas School of Social Welfare
edc@ku.edu**

November 7, 2023

Palacky University , Olomouc

*This work is licensed under a
[Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](#).
CC BY-NC 4.0 © 2023 Edward R. Canda*

Contents of the Presentation

- Ethical Principles in international perspective
- International surveys on social workers' actual attitudes and practices
- Relevance to Czech Caritas social workers study and the Czech situation
- A Value Framework for Global and Inclusive Compassion and Justice for spiritually sensitive social work
- Opportunities for international networking and collaboration
- Discussion

Congratulations

- To Professor Jakub Dolezel, his colleagues, and Moravian region Caritas agencies
- For this groundbreaking innovation in Czechia
- Serving as an exemplar for others around the world

Bases for addressing s/r in International Codes of Ethics

- IFSW Global Social Work Statement of Ethical Principles (2018)
 - Respect inherent dignity of all
 - Treat people as whole persons, in spiritual dimension
 - Challenge discrimination and oppression related to diversity, including religion and spiritual beliefs
 - Uphold each person's spiritual integrity and wellbeing
- IASSW (2018) adds
 - Concern for rights of religious minorities

IFSW's list of 22 countries/regions Codes

- 21 of 22 codes address spirituality and/or religion, mainly
 - Oppose negative discrimination and oppression on the basis of religious or spiritual beliefs
 - Respect s/r as aspects of human diversity and culture
 - The other country (Sweden) references the IFSW statement

Czech Social Work Code of Ethics (2006)

(not included in the IFSW list)

- Affirms UN Declaration on Human Rights and other conventions (section 1.1)
- Respects uniqueness of each person, including religious beliefs and other aspects of diversity (principle 1.2)
- Acknowledges right to self-realization (1.3)
- Opposes any form of discrimination (2.1.3)
- Treats each person as a holistic being, in context of total environment, and focuses on strengths (2.1.3)
 - Helping approach is shaped by:
- Relationship based on sympathy, empathy, and care
- Worker's appropriate qualifications through education
- Respect for human cultures
- Practice in ethical manner

Prior National Surveys by Furman, Canda, et al.

- USA: 1997 & 2008
- Norway: 2002 & 2011
- New Zealand: 2006
- UK: 2000

Summary of Main Patterns

- US somewhat comfortable raising topic of s/r for many practice issues
- UK, Norway, and NZ also open for some but fewer issues, and more skeptical
 - Perhaps related to higher level of secularization and lower level of religious affiliation
 - New Zealand highlights Maori/Indigenous worldviews which are integrally spiritual
- In all countries, more skepticism about dealing with religion than spirituality

continued

- In all countries, most respondents have used various r/s interventions (such as private prayer, helping clients develop rituals, using relevant r/s concepts, considering beliefs about death), but often only few
- Highest rates of approval and use for largest range of activities in US
- More than 75% in every country agreed that spirituality is a fundamental aspect of being human
- More than half in every country agreed that social workers should become more knowledgeable about spirituality

continued

- Majority of US and NZ agreed that integrating s/r in practice does not conflict with social work's mission
- Less than that in other countries (many neutral)
- Contradiction between acknowledgement of s/r in Codes, and recognition that spirituality is a fundamental aspect of being human with
 - Lack of pervasive education, ethical awareness, and use of s/r in practice

Czech Caritas study comparison

(tentative)

- 75% agree spirituality is significant aspect of human being
- Majority view that it is appropriate to address religion with terminal illness and bereavement
- 50% or more: Appropriate to address spirituality with terminal illness, bereavement, natural disasters, family relationship issues, substance abuse, partner violence
- 61.5% reported they were exposed to s/r concepts in their professional education (perhaps due to 2 faith-based university programs in region)– more than typical

continued

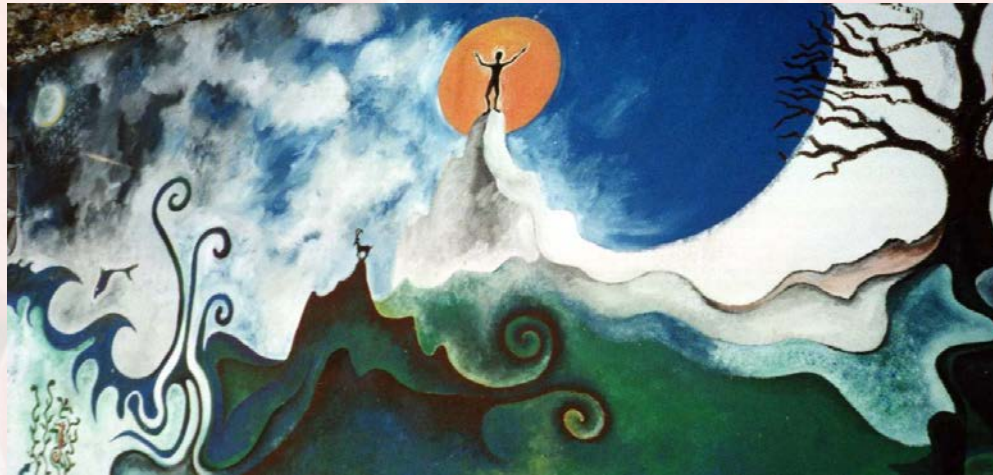
- Majority (56%) agree social workers should have more s/r knowledge
- 50% or more have used s/r practices, only for collaboration or referral with s/r guide
- 50% of more view as appropriate to address s/r, e.g.,: collaboration or referral, draw on s/r supports and activities; assess how s/r system helps them; privately pray for a client; assist reflection on meaning and purpose of life situation; engage in private meditation to prepare for client sessions, s/r beliefs in relation to loved ones; use or recommend s/r literature
- For all activities, more activities are considered appropriate than actually are done

Relevance to the Czech Situation

- High level of non-religious and atheist identifications in the population
- Continued influence of Catholic and other Christian traditions in general culture and auspices for social service
- Relevance of minority cultural/spiritual perspectives, such as Romany and immigrants/refugees (e.g., Ukrainian)
- Prevalence of interest in holistic perspectives and alternative spiritually oriented practices, such as yoga, meditation, tarot cards, astrology, loving nature
- Impacts of and concern about climate change and environmental degradation
- Context of debate about value and manner of social work professionalization (e.g., standardization; accepted roles in mental health and other sectors)

Highlighting Usefulness of an Inclusive Approach to Spirituality in a Worldwide View

- In addition to previously mentioned studies, my ongoing work in South Korea, Japan, and Hong Kong, and presentation for a conference in Paris last year
- Reinforces the usefulness of an inclusive understanding of spirituality for social work

An Inclusive Framework for Spiritually Sensitive Social Work can connect to

- Theories and practice approaches that are holistic, strengths-oriented, empowering, liberatory, and culturally attuned
- Client/service users' and communities' spiritual perspectives that are religious or non-religious and diverse in content
- Professional commitment to honor intersectional human diversity
 - Nondiscriminatory and anti-oppressive
 - Proactively addressing both helpful and harmful expressions of spirituality
- Adaptations of professional social work across a variety of national and cultural contexts

Core Ethical Principles

- Promoting wellbeing, social justice, and ecojustice for all people and all beings
- Opposing harmful discrimination on the basis of religion and spiritual beliefs and intersection with other kinds of oppression
- Recognizing freedom of religion and freedom from religion
- Honoring principles of professional social work codes of ethics, national and international
- Demonstrating respect, humility, collaboration, and permission when adapting or borrowing helping practices across cultural and spiritual traditions

Ethical Principles Applied to Practice

Basing decisions to employ explicit spiritually based helping approaches (and all helping approaches) on

- clients' own goals, priorities, readiness, comfort level;
- level of worker's competency, considering options for
 - Direct use in the helping plan
 - Referral and collaboration
 - Continuing education and supervision for the worker
- well-established positive qualities of the helping relationship
- congruence with evidence for effectiveness, based on science and client feedback, and culture-specific expertise of helpers and healers (e.g., support for mindfulness practices)

Principles for Inclusive Compassion and Justice Worldwide

- Inspired by
 - Capabilities Theory of Amartya Sen and Martha Nussbaum
 - Interfaith and Interreligious Collaborations for World Peace and Justice
 - Raimon Pannikar's interreligious dialogue
 - Karen Armstrong's "Charter for Compassion"
 - UN statements on human rights, Indigenous peoples, and sustainable development
 - Transcultural perspective (Canda, Furman, & Canda)
- Support Full Human Development
- Prioritize the Vulnerable
- Honor Global/Ecological Connectedness
- Respect Spiritual Diversity (religious and non-religious)

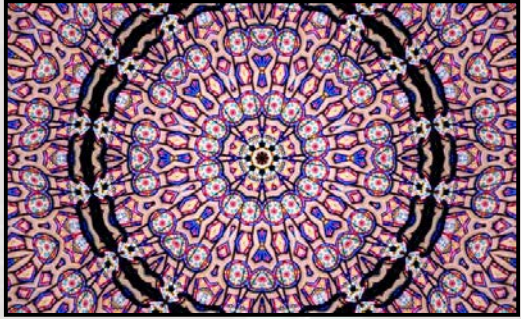

Table 13.3. Principles for Inclusive Compassion.

Promotion of Respect and Caring for	Distinct from
The dignity, worth, and rights of each person	Egotistic individualism
The dignity, worth, and rights of families	Nepotistic familism
The integrity of ethnic, cultural, and religious communities	Ethnocentrism, racism, religious exclusivism
The solidarity and sovereignty of Indigenous nations and nation-states	Colonialism, imperialism, genocide, chauvinistic nationalism, totalitarianism
The earth, its ecosystems, the worldwide community of human beings, and all beings	World region bias, global north privilege, humanocentrism, destruction of nature, environmental racism
Everywhere humans traverse and all beings	Humanocentrism projected beyond the earth, pollution and weaponization of space and other planets

Ecophilosophy: Envisioning the Planet (and beyond) as a whole living system

Integrating Insights from
Dynamic Systems Theory,
Deep Ecology,
Ecofeminism, and ecologically sensitive
spiritual perspectives

Relevance to Social Work Practice

- Environmental racism
- Eden alternative
- Wilderness therapy
- Global human rights
- Ecojustice
- Total human/nature wellbeing
- Healing/enduring trauma and anxiety related to climate change and environmental degradation and destruction
- Evaluating human service organizations in terms of their policies and practices that promote ecojustice, e.g.,
 - Behavior of staff within the organization, such as recycling
 - Setting policies after audit of energy use, waste, and impact on the local community and natural environment
 - Specific clinical practices, such as wilderness therapy or mindful walking in local grounds

Opportunities for International Networking

- Via international conferences, such as IFSW/IASSW, ICSD
- Engagement with other national organizations on spirituality and social work (USA & Canada most active; also in South Korea, Croatia [via Dubrovnik School of SW], Japan)
- Engagement with scholars internationally, identified by
 - Spiritual Diversity and Social Work Initiative
 - References and Box 13.1 on Resources in Canda/Furman/Canda (2020) book, esp. B. Crisp's international handbook (2017)
 - Efforts in Europe indicated in book edited by Gehrig, Opatrný, Birher and Baumann (2021) on Spirituality, Ethics, and Social Work
- Presumes establishment of solid network among Czech scholars

Resources

- Templeton Foundation funded Spiritual and Religious Competencies Project
<https://www.spiritualandreligiouscompetenciesproject.com/>
- Spiritual Diversity and Social Work Initiative
<https://spiritualdiversity.ku.edu/>
- Canda on ResearchGate
<https://www.researchgate.net/profile/Edward-Canda-2>
- Canda, E. R., Oxhandler, Holly K., Husain, A., Polson, E. C., Wolfer, T. A., Sheridan, M. J., Jacobsen, J. & Hardy, K. (2023): Insights from a CSWE Summit for Critical Conversations on religion, faith, and spirituality in social work education. *Journal of Social Work Education*, <https://doi.org/10.1080/10437797.2023.2235224>.
- [Canda, E. R. \(2022\). *Addressing Spiritual Diversity in Professional Social Work Practice: Principles and Ethical Guidelines with Examples*. Lawrence, KS: Spiritual Diversity and Social Work Initiative. <http://hdl.handle.net/1808/32551>](#)

Resources

- Canda, E. R. and Furman L. D. (Eds). (2021). *Final Executive Report of the Project on International Study of Religion and Spirituality in Social Work Practice 1997 – 2020*. Lawrence, KS: Spiritual Diversity and Social Work Initiative.
<https://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/31684>
- Canda, E. R. (2020). *A Guide for Teaching About Spiritual Diversity in Social Work*. Lawrence, KS: Spiritual Diversity and Social Work Initiative.
<https://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/32554>
- Canda, E. R., Furman, L. D., Canda, H. (2020). *Spiritual diversity in social work practice: The heart of helping, third edition*. New York: Oxford University Press.
- Crisp, B. R. (Ed.), *The Routledge handbook of religion, spirituality and social work* (pp. 26-34). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315679853-5>.
- Dolezel, J. (2017). Spiritual sensitivity in Caritas services
<https://www.researchgate.net/profile/Jakub-Dolezel/research>
- Gehrig, Opatrny, Birher, Baumann, (2021). Spirituality, Ethics and Social Work
https://www.researchgate.net/publication/358931731_Spirituality_Ethics_and_Social_Work

Discussion

ÚČINKY MODELU ŠKOLENÍ SPIRSEN

Kristýna Živná

Součástí projektu SPIRSEN bylo vytvoření, realizace a zhodnocení účinnosti školení sociálních pracovníků (n=144) v koncepci spirituálně citlivé praxe sociální práce. Prezentace identifikuje kroky obsahové konceptualizace školení, základní parametry školení v rozsahu kompetenčního profilu absolventa, obsahu programu školení. Zhodnocení účinnosti realizovaného modelu školení autoři provedli metodou opakovaného dotazníkové šetření s použitím výzkumného nástroje adaptovaného pro použití v češtině. Šest měsíců po školení byla od účastníků sebrána tato data (n=103; věk: M = 41,57, SD = 9,38; 81,42 % žen) jako na začátku projektu (n=218; věk: M = 37,44, SD = 9,59; 89,91 % žen).

Jedním z cílů bylo testovat souvislost mezi účastí na školení a subjektivně vnímanou vhodností tematizace náboženství/spirituality (hodnocená na škále 1-5 od „silný nesouhlas“ s tematizací n/s až po „silný souhlas“), k čemuž byl využit sběr šest měsíců po školení (n=103; z toho 63 účastníků školení). Mezi účastníky školení byl zaznamenán vyšší průměrný souhlas s tematizací náboženství i spirituality než u respondentů, kteří se školení nezúčastnili. V případě tematizace spirituality byly rozdíly mezi účastníky školení a těmi, kdo se nezúčastnili, statisticky významné u všech klientských skupin s výjimkou klientů v terminálním stádiu nemoci, klientů v přípravě na pěstounskou péči a diskriminovaných z důvodů náboženství. Naopak v případě tematizace

náboženství statisticky významný rozdíl v průměrném souhlasu mezi oběma skupinami respondentů byl zaznamenán pouze v případě klientů s poruchami duševního zdraví.

Dále bylo testováno, zda se průměrně vnímaná vhodnost tematizace s/n a využívání specifických intervencí (využívá intervenci/nevyužívá intervenci) liší mezi první a druhou vlnou sběru. Rozdíly ve vnímané vhodnosti tematizace náboženství mezi první a druhou vlnou sběru nebyly statisticky významné. V případě vnímané vhodnosti tematizace spirituality byly rozdíly mezi prvním a druhým sběrem statisticky významné u těchto skupin klientů: v přípravě na pěstounskou péči nebo adopci, u truchlících klientů, klientů s poruchami duševního zdraví, klientů s problémy v rodinných vztazích a klientů v trestním řízení, dále u skupin diskriminovaných z důvodu: etnického původu, pohlaví, sexuální orientace nebo zdravotního postižení. Bez ohledu na statistickou významnost rozdílu mezi vlnami platí, že respondenti v druhé vlně sběru udávali průměrně vyšší míru souhlasu s tematizací spirituality u všech klientských skupin, přičemž u účastníků školení byla průměrná míra souhlasu vždy nejvyšší. U využívaných intervencí byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi první a druhou vlnou sběru u společné modlitby s klientem, používání nenáboženského duchovního jazyka a reflektování klientových s/n přesvědčení ve vztahu k blízkým osobám.

Snímky prezentace ↓

Univerzita Palackého
v Olomouci

Účinky modelu školení SPIRSEN
Kristýna Živná
Jakub Doležel

Katedra křesťanské sociální práce
Cyrilometodějská teologická fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Proces tvorby koncepce školení

- Vlastní výzkum (Doležel 2017)
- Studijní cesta USA
- Online kurzy USA:
 - Spiritual competency training in mental health (Michelle Pearce & Kenneth Pargament; University of Maryland, Baltimore)
 - Evidence-based , Ethically-sensitive and Strength-based Spiritual assessment (David Likoff & Cassandra Vieten, Spiritual competency academy)

Univerzita Palackého
v Olomouci

Parametry školení

- 144 účastníků
- 16h/2 dny (E. Canda + J. Doležel)
- Akreditace MPSV č. A2023/0319-SP

Univerzita Palackého
v Olomouci

Profil absolventa

Postoje:

- Zastávat postoj respektu, empatie a ocenění vůči klientům z odlišného spirituálního zázemí než je pracovníkovo, včetně klientů se spirituálně odmítavým sebepojetím;
- Oceňovat spirituální rozmanitost;
- Uvědomovat si, jak vlastní spirituální přesvědčení, zkušenosti a zvyky mohou (negativně) ovlivňovat vlastní praxi a schopnost budovat účinný pomáhající vztah;
- Respektovat profesní i osobní hranice

Univerzita Palackého
v Olomouci

Profil absolventa

Znalosti

- Rozumět podobnostem a rozdílům mezi spiritualitou a náboženstvím;
- Rozumět vývoji spirituality v průběhu lidského života;
- Znat modely posouzení spirituálního opěrného systému klienta
- Rozumět, jak a proč může být spiritualita pro klienta zdrojem opory nebo problémů

Univerzita Palackého
v Olomouci

Profil absolventa

Dovednosti:

- Provést krátké spirituální posouzení;
- Zvolit vhodný model (implicitní/explicitní) posouzení s ohledem na klienta;
- Pomoci klientovi identifikovat spirituální a náboženské zdroje klienta;
- Pomoci klientovi identifikovat a řešit spirituální problémy;

den	téma	rozsah
1.	Východiska spirituálně citlivé : Průniky spirituality do praxe; podobnosti a odlišnosti S/N; důvody zájmu sociální práce o spiritualitu klientů; Co je a není spirituálně citlivá sociální práce; dynamika spirituálního vývoje člověka	4h
	Vhodné a nevhodné postoje sociálního pracovníka ke spirituálně citlivé praxi: vyhýbavost; exkluzivita; přehnaná inkluzivita; respekt, empatie a ocenění, sebereflexe pracovníka	2h
	Spirituální zdroje a problémy: ambivalence spirituality v praxi sociální práce; typologie zdrojů; typologie problémů	2h
2.	Spirituální část posouzení životní situace klienta: předpoklady; modely, dynamika spirituálního posouzení	4h
	Aktivizace zjištěných zdrojů: příklady a zásady	4h
	Závěrečný test	

Univerzita Palackého
v Olomouci

Opakované měření: test účinnosti školení

- 01/2022 první vlna sběru dat (n=218)
- 04/2022 školení (n=144)
- 10/2023 druhá vlna (n=132)
 - 63 účastníků školení; 57 respondentů odpovědělo na oba dotazníky

Univerzita Palackého
v Olomouci

Opakované měření: test účinnosti školení

01/2022 první vlna (n=218)

Proměnná		%(n)
Pohlaví	Muž	10.09 (22)
	Žena	89.91 (196)
Národnost	Česká	97.25 (212)
	Jiná	2.75 (6)
Náboženská orientace	Agnostik	13.3 (29)
	Ateista	10.09 (22)
	Buddhista	0.46 (1)
	Křesťan (bez církevní příslušnosti)	13.3 (29)
	Křesťan (s církevní příslušností)	53.67 (117)
	Jiné náboženské přesvědčení	0.46 (1)
	Jiné spirituální (ne-náboženské) přesvědčení	8.72 (19)
	Bydliště	
Bydliště	do 2 000 obyvatel	28.44 (62)
	2 001 - 5 000 obyvatel	17.89 (39)
	5 001 - 15 000 obyvatel	17.43 (38)
	15 001 - 60 000 obyvatel	22.94 (50)
	60 001 - 150 000 obyvatel	12.84 (28)
	nad 150 000 obyvatel	0.46 (1)
Vzdělání	VOŠ	13.64 (30)
	Bakalářské	39.09 (86)
	Magisterské	45.91 (101)
	Doktorské	0.45 (1)
Věk	M (SD)	37.44 (9.59)

10/2023 druhá vlna (n=103)

Proměnná		%(n)
Pohlaví	Muž	9.73 (11)
	Žena	81.42 (92)
Národnost	Česká	89.38 (101)
	Jiná	1.77 (2)
Náboženská orientace	Agnostik	0(0)
	Ateista	6.19 (7)
	Buddhista	0.88 (1)
	Křesťan (bez církevní příslušnosti)	7.96 (9)
	Křesťan (s církevní příslušností)	59.29 (67)
	Jiné náboženské přesvědčení	0.88 (1)
	Jiné spirituální (ne-náboženské) přesvědčení	15.93 (18)
	Bydliště	
Bydliště	do 2 000 obyvatel	30.97 (35)
	2 001 - 5 000 obyvatel	23.89 (27)
	5 001 - 15 000 obyvatel	15.93 (18)
	15 001 - 60 000 obyvatel	7.08 (8)
	60 001 - 150 000 obyvatel	13.27 (15)
	nad 150 000 obyvatel	0(0)
Vzdělání	VOŠ	16.81 (19)
	Bakalářské	33.63 (38)
	Magisterské	39.82 (45)
	Doktorské	0(0)
Věk	M (SD)	41.57 (9.38)

Souvislost mezi účastí na školení a subjektivně vnímanou vhodností tematizace spirituality (n=102)

Proměnné/cílové skupiny	R	M	M	M	Rozdíl
		Celkem	Účastníci školení (n=63)	Nebyli na školení (n=39)	
Terminální stadium nemoci	.19	4.17	4.29	4.03	0.26
Zneužívání návykových látek	.34***	3.60	3.87	3.21	0.67
Příprava na pěstounskou péči	.19	3.59	3.75	3.38	0.36
Příprava na adopci	.21*	3.57	3.73	3.36	0.37
Vývoj dítěte	.21*	3.54	3.7	3.31	0.39
Sexuální zneužívání	.30**	3.58	3.81	3.23	0.58
Partnerské násilí	.34***	3.64	3.9	3.26	0.65
Přírodní katastrofy	.24*	3.64	3.83	3.38	0.44
Truchlení	.14	4.02	4.13	3.9	0.23
Poruchy duševního zdraví	.34***	3.50	3.76	3.1	0.66
Ztráta zaměstnání	.30**	3.41	3.63	3.05	0.58
Problémy v rodinných vztazích	.28**	3.67	3.86	3.38	0.47
Trestní řízení	.34***	3.46	3.71	3.05	0.66
Diskriminace z důvodu:					
Etnický původ	.26**	3.65	3.83	3.38	0.44
Pohlaví	.31**	3.57	3.78	3.23	0.55
Sexuální orientace	.31**	3.59	3.81	3.26	0.55
Věku	.26**	3.50	3.71	3.21	0.51
Politické přesvědčení	.32***	3.41	3.65	3	0.65
Náboženství	.06	3.92	3.98	3.87	0.11
Zdravotní postižení	.27**	3.59	3.79	3.28	0.51
Chudoby	.26**	3.52	3.73	3.21	0.53

p<0.05* ; p<0.01** ; p<0.001***

Souvislost mezi účastí na školení a subjektivně vnímanou vhodností tematizace **náboženství** (n=102)

Proměnné/cílové skupiny	R	M	M	M	Rozdíl
		Celkem	Účastníci školení	Nebyli na školení	
Terminální stadium nemoci	.02	3.79	3.76	3.74	0.02
Zneužívání návykových látek	.16	2.96	3	2.74	0.26
Příprava na péstounskou péči	.08	3.06	3.1	2.92	0.16
Příprava na adopci	.09	3.03	3.05	2.87	0.18
Vývoj dítěte	.11	3.03	3.05	2.87	0.18
Sexuální zneužívání	.16	3.03	3.1	2.79	0.3
Partnerské násilí	.14	3.03	3.08	2.82	0.26
Přírodní katastrofy	.08	3.16	3.17	3.05	0.12
Truchlení	.01	3.66	3.65	3.64	0.01
Poruchy duševního zdraví	.24*	2.96	3.06	2.69	0.37
Ztráta zaměstnání	.16	2.88	2.94	2.69	0.24
Problémy v rodinných vztazích	.11	3.09	3.13	2.95	0.18
Trestní řízení	.12	2.91	2.97	2.74	0.22
Diskriminace z důvodu:					
Etnický původ	.12	3.20	3.25	3.03	0.23
Pohlaví	.06	2.92	2.92	2.82	0.1
Sexuální orientace	.10	2.95	2.98	2.79	0.19
Věku	.06	2.95	2.95	2.85	0.11
Politické přesvědčení	.16	2.85	2.92	2.62	0.31
Náboženství	.00	3.82	3.83	3.8	0.03
Zdravotní postižení	.01	3.11	3.08	3.08	0
Chudoby	.06	3.03	3.03	2.92	0.11

p<0.05* ; p<0.01** ; p<0.001***

Rozdíl v subjektivně vnímané vhodnosti tematizace náboženství mezi jednotlivými vlnami sběru

Proměnné/cílové skupiny	M	M	Rozdíl v M mezi první a druhou vlnou	M
	01/2022 první vlna (n=218)	10/2023 druhá vlna (n=103)		Účastníci školení (n=63)
Terminální stadium nemoci	3.65	3.79	0.15	3.76
Zneužívání návykových látek	2.89	2.96	0.07	3
Příprava na pěstounskou péči	2.99	3.06	0.08	3.1
Příprava na adopci	3.	3.03	0.02	3.05
Vývoj dítěte	3.01	3.03	0.01	3.05
Sexuální zneužívání	3.01	3.03	0.02	3.1
Partnerské násilí	2.98	3.03	0.05	3.08
Přírodní katastrofy	3.16	3.16	0	3.17
Truchlení	3.57	3.66	0.09	3.65
Poruchy duševního zdraví	2.84	2.96	0.12	3.06
Ztráta zaměstnání	2.86	2.88	0.02	2.94
Problémy v rodinných vztazích	3.12	3.09	-0.03	3.13
Trestní řízení	2.89	2.91	0.02	2.97
Diskriminace z důvodu:				
Etnický původ	3.06	3.20	0.13	3.25
Pohlaví	2.91	2.92	0.01	2.92
Sexuální orientace	2.81	2.95	0.14	2.98
Věku	2.88	2.95	0.07	2.95
Politické přesvědčení	2.83	2.85	0.01	2.92
Náboženství	3.72	3.82	0.11	3.83
Zdravotní postižení	3.06	3.11	0.05	3.08
Chudoby	3.03	3.03	0	3.03

p<0.05* ; p<0.01** ; p<0.001***

Rozdíl v subjektivně vnímané vhodnosti tematizace spirituality mezi jednotlivými vlnami sběru

Proměnné/cílové skupiny	M	M	Rozdíl v M mezi první a druhou vlnou	M
	01/2022 první vlna (n=218)	10/2023 druhá vlna (n=103)		Účastníci školení (n=63)
Terminální stadium nemoci	4	4.17	0.18	4.29
Zneužívání návykových látek	3.45	3.60	0.15	3.87
Příprava na pěstounskou péči	3.39	3.59	0.2*	3.75
Příprava na adopci	3.38	3.57	0.19*	3.73
Vývoj dítěte	3.41	3.54	0.13	3.7
Sexuální zneužívání	3.4	3.58	0.18	3.81
Partnerské násilí	3.43	3.64	0.21	3.9
Přírodní katastrofy	3.52	3.64	0.12	3.83
Truchlení	3.83	4.02	0.19*	4.13
Poruchy duševního zdraví	3.23	3.50	0.27*	3.76
Ztráta zaměstnání	3.33	3.41	0.08	3.63
Problémy v rodinných vztazích	3.48	3.67	0.19*	3.86
Trestní řízení	3.28	3.46	0.18*	3.71
Diskriminace z důvodu:				
Etnický původ	3.4	3.65	0.25**	3.83
Pohlaví	3.35	3.57	0.22*	3.78
Sexuální orientace	3.36	3.59	0.24*	3.81
Věku	3.32	3.50	0.18	3.71
Politické přesvědčení	3.23	3.41	0.18	3.65
Náboženství	3.79	3.92	0.13	3.98
Zdravotní postižení	3.38	3.59	0.21*	3.79
Chudoby	3.38	3.52	0.14	3.73

p<0.05* ; p<0.01** ; p<0.001***

Rozdíl ve využívaných intervencích mezi první a druhou vlnou sběru

Intervence	M	M	Rozdíl v M mezi první a druhou vlnou	M
	01/2022 první vlna (n=218)	10/2023 druhá vlna (n=103)		Účastníci školení (n=63)
Používání nebo doporučování s/r literatury	0.26	0.24	-0.02	0.22
Soukromá modlitba za klienta	0.44	0.53	0.09	0.54
Společná modlitba s klientem	0.22	0.4	0.18**	0.43
Soukromá meditace jako příprava na setkání s klientem	0.32	0.35	0.03	0.37
Meditace s klientem	0.09	0.11	0.02	0.1
Používání náboženského jazyka	0.22	0.27	0.05	0.29
Používání nenáboženského duchovního jazyka	0.19	0.48	0.29***	0.56
Podporování čerpání z podpůrných systémů a aktivit s/r	0.5	0.51	0.02	0.62
Dotýkání se klienta za účelem „léčení“	0.17	0.12	-0.05	0.11
Pomoc klientovi při vytváření s/r rituálů	0.23	0.32	0.09	0.38
Účast na klientových s/r rituálech	0.19	0.17	-0.02	0.16
Vedení klientova sebereflexivního deníku	0.03	0.08	0.05	0.01
Reflektování klientových s/r přesvědčení ve vztahu k blízkým osobám	0.31	0.44	0.13*	0.46
Kritická reflexe klientových s/r přesvědčení a činností	0.24	0.29	0.05	0.35
Reflektování duchovních obsahů ve snech	0.07	0.11	0.04	0.11
Reflexe duchovního významu klientovy životní situace	0.39	0.45	0.06	0.48
Reflexe klientovy víry v posmrtný život	0.29	0.24	-0.06	0.25
Reflexe toho, jak klientovi pomáhá jeho s/r podpůrný systém	0.46	0.49	0.02	0.6
Reflexe toho, jak jim klientův s/r podpůrný systém škodí	0.20	0.24	0.04	0.3
Odkázání klienta na duchovní péči	0.55	0.47	-0.08	0.49
Spolupráce s duchovními průvodci	0.61	0.59	-0.02	0.65

p<0.05* ; p<0.01** ; p<0.001***

METODICKÁ PODPORA PRAXE SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

Jakub Doležel

Řešený projekt zkoumal koncept spirituální citlivosti v sociální práci specifické organizace. Tato organizace měla v logistice projektu status aplikačního garanta. Zvolenou organizací byla regionální síť zařízení a služeb Charity koordinovaná a metodicky řízená skrze Arcidiecézní charitu Olomouc. V době projektu tato charitní zařízení zaměstnávala 386 sociálních pracovníků. Kromě dotazníkového šetření v této profesní skupině (Doležel et al. 2024) a proškolení sociálních pracovníků v kompetencích spirituální citlivosti (Doležel, Canda, 2023) bylo cílem vytvořit materiál metodické podpory sociálních pracovníků této organizace, který by pomáhal upevnit kompetence získané v rámci školení a zajistit jejich udržitelnost v každodenní praxi sociálních pracovníků. V této prezentaci představil hlavní řešitel vzniku a obsahovou koncepci metodického pokynu. Většina z proškolených pracovníků se zapojila do evaluace pilotní verze metodického pokynu (n=126). Pro 91,3% z nich (n=115) MP poskytuje

podněty k integraci spirituální citlivosti do každodenní praxe, 84,7% (n=107) v ní nepostrádá nic zásadního ani nenachází nic zbytečného. Obsahové připomínky, doporučení a komentáře byly ve spolupráci se zástupci aplikačního garanta vyhodnoceny a zapracovány do pilotní verze DP. Finalizovaná verze metodického pokynu byla poskytnuta aplikačnímu garantovi, aby ji implementoval do svých vnitřních pravidel.

Citace

Doležel, J., Živná, K., Canda, E., Zatloukal, L., Matulayová, N., Olecká, I. (2024). *Integrace spirituality klientů v praxi sociálních pracovníků v síti Arcidiecézní charity Olomouc: explorativní kvantitativní studie. Sociální práce/Sociálna práca*, 22(2), 85-103.

Doležel, J., Canda, E. R. (2023). *Školení sociálních pracovníků (youtube)*. Dostupné z: <https://kks.upol.cz/veda-a-vyzkum/aplikovany-vyzkum-pro-inovaci-socialni-prace/>

Univerzita Palackého
v Olomouci

**Metodická podpora praxe sociálních pracovníků:
Doporučení pro pracovní postupy sociálních
pracovníků integrující hlavní prvky konceptu
spirituální citlivosti (SC)**

Jakub Doležel a kol.
Katedra křesťanské sociální práce
Cyrilometodějská teologická fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Proč směrnice?

- Nárazové školení sociálních pracovníků, ale...
- Udržitelnost konceptu v praxi
- Obměna personálu
- Podpora každodenní praxe

Univerzita Palackého
v Olomouci

Proces tvorby

- Studijní cesty USA
- Koncepce školení
- Koncepce směrnice
 - Poděkování za všechny komentáře od účastníků školení

Univerzita Palackého
v Olomouci

Koncepce směrnice

- Úvodní část
- Vlastní směrnice
- Přílohy: modely, nástroje, přehledy
- Zdroje

Univerzita Palackého
v Olomouci

Úvodní část

- **Problematika, na níž směrnice reaguje**
 - 3 faktory vstupující do „diskurzu“ spirituality v Charitách:
 - Rozpaky, jak spiritualitu pojímat
 - Nejistota slučitelnosti s profesním mandátem
 - Pastorační snahy v Charitách
 - Výsledek: pochybnosti, nejistota nebo dokonce zmatek

Ujasnění používaných pojmů

- **Spiritualita:**
 - *Ta dimenze života člověka, která zahrnuje jeho hledání smyslu, hodnot a naděje ve vlastním životě a způsob prožívání vztahů k sobě, druhým, světu a poslednímu, transcendentnímu základu života, jakkoliv je chápán, nábožensky či nenábožensky.*
- **Spirituálně citlivá praxe sociální práce:**
 - *Spolu s klientem identifikovat ty spirituální prvky, které mu pomáhají nebo komplikují zvládání jeho životní situace, i tehdy, pokud nemají jasnou nebo tradiční (církevně křesťanskou) náboženskou podobu a vyjádření.*

Cíl, adresáti a neuzavřená povaha směrnice

- **Cílem je:** usnadnit implementaci spirituálně citlivé sociální práce, poskytnout praktická vodítka pro etické rozhodování a profesionální jednání
- **Cílem není:** poskytnout doporučení a vodítka pro pastorační programy nabízené v (některých) charitních službách. Vzájemný vztah obou rovin spirituální citlivosti v příloze směrnice.
- **Adresáti:** sociální pracovníci a management Charit
- Směrnice poskytuje vodítka, **ne diktát**
- Vyžaduje **adaptaci/aplikaci** do podmínek jednotlivých služeb
- Předpokládá novelizace

Univerzita Palackého
v Olomouci

Soulad směrnice s charitními kodexy

- Později v příspěvku se zástupci aplikačního garanta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Doporučení k zajištění spirituálně citlivé sociální práce

- Role sociálních pracovníků v integraci SC do organizační kultury
- Podněty, jak adaptovat směrnici do podmínek své služby
- Dbát na kvality pomáhajícího vztahu
- Projevovat empatii v setkání se spirituální jinakostí
- Objevovat zdroje i překážky
- Proaktivní přístup
- Vytvářet a zapojovat dostupné a vhodné spirituálně citlivé aktivity
- Vyhýbat se proselytismu
- Reflektovat vlastní spirituální systém a z něj plynoucí předsudky

Univerzita Palackého
v Olomouci

Pokyny pro spirituální posouzení klienta

- Důvěryplný pomáhající vztah
- Integrace do celku posouzení
- Na klienta zaměřený přístup
- rutinní použití – pokud to okolnosti dovolují
- Flexibilita rozhovoru
- Flexibilita v nástrojích posouzení
- Respektovat nezájem
- Při zájmu povzbuzovat
- Zaměření na sociální fungování, ne teologické posouzení
- Zaměření na silné stránky a zdroje klienta
- Přizpůsobení „jazyku“ posouzení klientovi
- Zjištění z posouzení aplikovat do individuálního plánování

Zásady spirituálně citlivé SPR

- **Transparentnost v hodnotách**
 - Pracovník si musí uvědomovat své názory, přesvědčení a zastávané hodnoty, aby byl schopen identifikovat i své jednostranné sklony nebo předsudky
 - Zásady pracovníka či organizace, které mohou mít dopad na klienta, je třeba transparentně klientovi komunikovat
- **Respekt**
- **Zaměření na klienta**
- **Inkluzivita**
- **Kreativita**

Etické principy práce se spiritualitou klientů

- **Respektovat autonomii klienta**
- **Budovat vlastní spirituální kompetenci**
- **Dbát na profesní kompetenci**
 - Zůstávat v mezích profesní kompetence, jde o požadavek etického kodexu
 - Při zkoumání klientovy spirituality se držet klientovy zakázky (problému), ne vlastní zvědavosti
 - Nepřekračovat profesní hranici do oblasti duchovního vedení a pastoračního poradenství, k němuž (obvykle) není sociální pracovník autorizován

Nástroje, podněty, rámce v přílohách

- **Příloha I: Principy spirituálně citlivé organizační kultury**
 - Dotazník k evaluaci spirituální citlivosti organizační kultury
- **Příloha II: Model SpiL (Eglin, Anemon. Spiritualita v institucích dlouhodobé péče (SpiL). *Sociální služby*, roč. XVIII., červen-červenec 2016, s. 35-41).**
- **Příloha III: Modely spirituálního posouzení klienta**
- **Příloha IV. Spirituální zdroje**
- **Příloha V. Spirituálně citlivé intervence**
- **Příloha VI. OBOROVÁ (sociálněpracovní) VÝCHODISKA SMĚRNICE**
- **Příloha VII. Model tří úrovní spirituální citlivosti v charitních službách**

- Canda, E., L. Furman & Canda, H.-J. (2020) *Spiritual diversity in Social Work Practice. The Heart of Helping*. 3th Edition. New York: Oxford University Press.
- Eglin, A. *SpiL© : Spiritualität in der Institutionen der Langzeitpflege*. Curaviva, 2013.
- Eglin, A. Spiritualita v institucích dlouhodobé péče (SpiL) Praktický třífázový model pro integraci spirituality do kultury instituce dlouhodobé péče. *Sociální služby*, červen-červenec 2016, s. 35-41.
- Eglin, A. et al. *Posvěcovat život. Spirituální doprovázení lidí s demencí*. Diakonie ČCE, 2006.
- Voetmann, S.S., Hvidt, N.C. & Viftrup, D.T. Verbalizing spiritual needs in palliative care: a qualitative interview study on verbal and non-verbal communication in two Danish hospices. *BMC Palliat Care* 21, 3 (2022).
- Griffith, J. L., & Griffith, M. E (2002). *Encountering the sacred in psychotherapy: How to talk with people about their spiritual lives*. New York: Guilford Press.
- Pargament, K. I. (2007). *Spiritually integrated psychotherapy: Understanding and addressing the sacred*. New York: Guilford Press.
- Hodge, D. R. (2015). *Spiritual assessment in social work and mental health practice*. New York: Columbia University Press.
- Pearce, M. & Pargament, K. (2021). *Spiritual Competency Training in Mental Health [Online Course]*. edX. <http://www.edx.org>
- Suchomelová, V. (2016). Spirituální potřeby seniorů v sociální péči. *Sociální práce/Sociálna práca*, č. 5, s. 93.
- II. Vatikánský koncil, *Dignitatis humanae* 2. Podle Kompendium sociální nauky církve (2008), čl. 155.
- Hodge & Horvath (2011). Spiritual needs in health care setting: A qualitative meta-synthesis of client's perspectives. *Social Work*, 56(4), s. 312.

- Dudley, J. R. (2016). *Spirituality matters in social work*. Routledge,
- Hodge, D. R., Boniface, R. P. & Chou, R. (2010). Spirituality and Older Adults: Ethical guidelines to Enhance Service Provision. *Advances in Social Work*, vol. 11, No. 1, 1-16.
- Hodge, D.R. (2011). Using spiritual interventions in practice: Developing some guidelines from evidence-based practice. *Social Work*, Volume, 56, Nr. 2, s. 153.
- Turhan, Z. (2022). The role of religion and faith on behavioral change among perpetrators of domestic violence in interventions: A literature review. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*. Advance online publication.
- Oxhandler, H. K., Parrish, D. E., Torres, L. R., & Achenbaum, W. A. (2015). The Integration of Clients' Religion and Spirituality in Social Work Practice: A National Survey. *Social Work*, 60(3), 228–237.
- Koenig HG. Religion, Spirituality, and health: the research and clinical implications. *ISRN Psychiatry*. 2012;278730.
- Hvidt NC, Nielsen KT, Kørup AK, Prinds C, Hansen DG, Viftrup DT, et al. What is spiritual care? Professional perspectives on the concept of spiritual care identified through group concept mapping. *BMJ Open*. 2020;10(12):e042142.
- Assing Hvidt E, Søndergaard J, Hansen DG, Gulbrandsen P, Ammentorp J, Timmermann C, et al. 'We are the barriers': Danish general practitioners' interpretations of why the existential and spiritual dimensions are neglected in patient care. *Communication & Medicine*. 2017;14(2):108–20.
- Torskenæs KB, Kalfoss MH, Sæteren B. Meaning given to spirituality, religiousness and personal beliefs: explored by a sample of a Norwegian population. *J Clin Nurs*. 2015;24(23–24):3355–64.
- Voetmann, S.S., Hvidt, N.C. & Viftrup, D.T. Verbalizing spiritual needs in palliative care: a qualitative interview study on verbal and non-verbal communication in two Danish hospices. *BMC Palliat Care* 21, 3 (2022).

- Cieslarová, A., Bužgová, R. Spirituální potřeby seniorů v institucionální péči. In *Ošetrovateľstvo: teória, výskum, vzdelávanie* [online], 2014, vol. 4, no. 2, pp. 50-57.
- Hajnová Fukasová, E. Bužgová, R., Feltl, D. Hodnocení duchovních potřeb pacientů v paliativní péči. *Klin Onkol* 2015; 28(1): 13–19.
- Hajnová, E., Bužgová, R. Hodnocení spirituálních potřeb u pacientů s onkologickým onemocněním: pilotní studie. *Ošetrovateľství a porodní asistence*, roč. 4, č. 4/2013, 708-714.
- Oxhandler, H. K., Ellor, J. W., & Stanford, M. S. (2018). Client Attitudes toward Integrating Religion and Spirituality in Mental Health Treatment: Scale Development and Client Responses. *Social work*, 63(4), 337–346.
- Oxhandler, Holly K., Kenneth I. Pargament, Michelle J. Pearce, Cassandra Vieten, and Kelsey M. Moffatt. (2021). Current Mental Health Clients' Attitudes Regarding Religion and Spirituality in Treatment: A National Survey. *Religions* 12: 371.
- Harris, K. A., Randolph, B. E., & Gordon, T. D. (2016). What do clients want? Assessing spiritual needs in counseling: A literature review. *Spirituality in Clinical Practice*, 3(4), 250–275.
- Best, M., Butow, P., & Olver, I. (2015). Do patients want doctors to talk about spirituality? A systematic literature review. *Patient education and counseling*, 98(11), 1320–1328.
- Opatrný, A. (2001). Pastorační práce v postmoderní společnosti. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s. 9

Univerzita Palackého
v Olomouci

Děkuji za pozornost

OZVY NÁVRHU METODICKÉ PODPORY PRAXE SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

Jakub Doležel, Jitka Richterová, Martina Straková a Martina Žalčíková

Většina (N=126) sociálních pracovníků, kteří absolvovali dvoudenní školení (N=133) se zapojila do evaluace pilotní verze dokumentu metodické podpory spirituální citlivosti v praxi. Pro 91,3% z nich (N=115) pilotní návrh poskytuje podněty k integraci spirituální citlivosti do každodenní praxe, 84,7% (N=107) v něm nepostrádá nic zásadního ani nenachází nic zbytečného. Obsahové připomínky, doporučení a komentáře byly ve spolupráci se zástupci aplikačního garanta vyhodnoceny a zapracovány do pilotní verze DP. Finalizovaná verze DP byla poskytnuta aplikačnímu garantovi, aby ji implementoval do svých vnitřních pravidel jako „metodický pokyn ředitele ACHO“. Kromě pozitivní evaluace pilotního dokumentu se někteří z hodnotitelů vyjadřovali kriticky ke třem aspektům navrhovaného dokumentu. (1.) Pro některé ze sociálních pracovníků Charit je nepřijatelná jakákoliv forma podpory takové spirituality klientů, která je neslučitelná s katolickým vyznáním, jako konkretizace byla zmíněna ezoterika. (2.) Někteří z hodnotitelů si dokonce myslí, že inkluzivní postoj k takovému typu spirituality klientů je v rozporu s (etickým) Kodexem Charity ČR a konečně (3.) někteří jsou přesvědčení, že se svými klienty řeší tak technické zakázky, takže ohled na spirituální doménu života klientů je nepatřičný. Cílem této prezentace bylo na všechny tři „obavy“ explicitně reagovat a poukázat na jejich neopodstatněnost. Na první dva body kritiky reagoval hlavní řešitel projektu, na třetí bod pak zástupkyně aplikačního garanta projektu.

U prvního bodu kritiky návrhu autor identifikuje klíčová oficiální katolická stanoviska k ezoterickým proudům spirituality a poukazuje na klíčové charak-

teristiky těchto stanovisek, které označuje jako postoj „pastorační moudrosti“. Typickým důsledkem tohoto postoje je snaha o vyvážený pohled, který nezavírá oči před prvky neslučitelnými s katolickým vyznáním, zároveň ale oceňuje, co ocenit lze, a sebekriticky poukazuje na vlastní selhání katolického působení v současném světě. Už v diskuzi tohoto bodu kritiky návrhu dokumentu prezentace poukázala na cílovou skupinu publikovaných katolických stanovisek, která směřovala ke katolickým věřícím, resp. k osobám odpovědným za hlásání evangelia, nikoliv klientům charitních služeb a zařízení. Jejich svobodu spirituálních přesvědčení hájí s naprostou důsledností Kodex Charity ČR a další normativně etické katolické dokumenty, jak autor poukázal v následující části prezentace.

Zástupkyně aplikačního garanta ve své části prezentace poukazuje na skutečnost, že aplikace spirituální citlivosti probíhá v charitních službách diferencovaně. Ve službách péče, tedy pobytových či terénních službách se podle autorek pracovníkům daří tato implementace lépe. Mají navíc k dispozici mnohdy pastorační spolupracovníky. Větší obtíže lze očekávat spíše ve službách sociální prevence, kde se některým pracovníkům může zdát, že klienti přicházejí do odborného poradenství s jasnou technickou zakázkou, například jak se vypořádat se svými dluhy, a požadavek na ohledy ke spirituální dimenzi klientovy situace se může jevit jako vnucující praxe. Autorky tento předpoklad zpochybňují a navrhují alternativu: nenechat se limitovat, otevřít prostor pro každého klienta, naslouchat mu, mapovat jeho potřeby a především provázet ho ve způsobu řešení nepříznivé životní situace.

ZPĚTNÉ VAZBY K NÁVRHU METODICKÉ PODPORY PRAXE SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

KONFERENCE K PROJEKTU APLIKOVANÝ VÝZKUM PRO INOVACI SOCIÁLNÍ PRÁCE ZAPOJUJÍCÍ KONCEPT SPIRITUÁLNÍ CITLIVOSTI (TL05000217), KTERÝ JE SPOLUFINANCOVÁN TECHNOLOGICKOU AGENTUROU ČR V RÁMCI PROGRAMU ÉTA

7. LISTOPADU 2023 CMTF UP

JAKUB DOLEŽEL, TH.D., MGR. MARTINA ŽALČÍKOVÁ, MGR. JITKA RICHTEROVÁ, MGR. MARTINA STRAKOVÁ

SOULAD SMĚRNICE S CHARITNÍMI KODEXY (ZVÝRAZNĚNÍ J.D.)

Jakub Doležel

Kodex Charity ČR

1.2 I když je identita Charity ČR založena nábožensky a charitní působení ji nemůže ponechávat stranou, její PRACOVNÍCI MUSÍ VE VŠECH SVÝCH PRACOVNÍCH POSTUPECH RESPEKTOVAT NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ, HODNOTY A NÁZOROVOU ORIENTACI KLIENTŮ A CHARITNÍ POMOC SE NESMÍ STÁT PROSTŘEDKEM ZÍSKÁVÁNÍ NOVÝCH VĚŘÍCÍCH A VNUCOVÁNÍ VÍRY CÍRKVE. To však neznamená ponechávat stranou Boha a Ježíše Krista. Pracovník Charity „ví, kdy je vhodná doba o Bohu mluvit a kdy je zase správné o něm mlčet a nechat promlouvat pouze lásku“.

1.7 Charitní služba je založena na RESPEKTOVÁNÍ, OCHRANĚ A ROZVÍJENÍ PŘÍROZENÝCH PRÁV každého člověka.

Čl. 1.8 Charitní služba je poskytována lidem v ohrožení nebo nouzi bez ohledu na jejich věk, pohlaví, politické smýšlení, rodinné uspořádání, zdravotní stav, sexuální orientaci, sociální a ekonomickou situaci a postavení, jejich příslušnost k etnické nebo národnostní menšině, VÍŘE, NÁBOŽENSTVÍ A KULTUŘE.

POKRAČOVÁNÍ

1.13 důstojnost lidské osoby: Charitní pracovník jedná tak, aby CHRÁNIL DŮSTOJNOST A ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA svých klientů.

1.16 subsidiarita: V rámci pomáhajících vztahů mezi charitními pracovníky a jejich klienty tato zásada zavazuje k PODPOŘE A AKTIVIZACI VLASTNÍCH SCHOPNOSTÍ KLIENTŮ (hledat jejich zdroje, a ne nedostatky)

Etický kodex pro členské organizace Caritas Internationalis

Čl. 6. Respekt: respektujeme náboženské tradice, kulturu, struktury a zvyky, pokud posilují a udržují důstojnost lidské osoby.

Etický kodex pro pracovníky členských organizací

Caritas Internationalis

- **1. Hodnoty, chování a etika**
- **• [...] vyhýbat se „vnucování víry církve... (protože) láska ve své čistotě a nezištnosti je tím nejlepším svědectvím vydávaným Bohu, v něhož věříme a jenž nás pohnul k tomu, abychom milovali,” [...]**

TŘI ÚROVNĚ SPIRITUÁLNÍ CITLIVOSTI V CHARITÁCH

(zpracování vlastní: J.D.)

KATOLICKÁ CÍRKEV A EZOTERIKA?

- Několik komentářů hodnotitelů návrhu směrnice kritika kvůli obavám z potenciální podpory esoterických přesvědčení a aktivit klientů Charit
- Paušální odmítání ezoteriky a strach z ní nejsou součástí „zdravých“ a oficiálních katolických stanovisek
- Stanoviska:
- *Sekty a nová náboženská hnutí. Dokumenty katolické církve 1986-1994.* Zvon 1997
- Papežská rada pro kulturu/Papežská rada pro mezináboženský dialog. *Ježíš Kristus, Nositel živé vody. Křesťanské zamyšlení nad „New Age“.* ČBK 2003.

SEKTY A NOVÁ NÁBOŽENSKÁ HNUTÍ. DOKUMENTY KATOLICKÉ CÍRKVE 1986-1994. ZVON 1997

- Kritické stanovisko, ale patrná snaha o (1.) sebekritiku, (2.) rozlišování a (3.) prevenci démonizace stoupenců, např.:
- (1.) „Nová náboženská hnutí poukazují na fakt, že existují duchovní potřeby, které nebyly správně určeny, které církev a jiné náboženské instituce nepochopily, či na které nedokázaly odpovědět.“
- (2.) „Je třeba přiznat, že v hnutí New Age existují i pozitivní prvky. Odráží se v něm zájem o posvátno a duchovno, znovuobjevení transcendentálna, což je reakce na vědecký racionalismus a sekularismus naší epochy. Hledá se pravda.... Je podporována úcta k sobě samým... Hnutí se zasazuje o mír, lidské štěstí, dobrou vůli a dobrotivost...“ (s. 46)
- (3.) „...**náš postoj ke stoupencům těchto hnutí má být naplněn úctou k důstojnosti a svobodě lidské bytosti, vírou ve skrytou činnost Ducha a Kristovou láskou vůči každému člověku.**“ (s. 65)

PAPEŽSKÁ RADA PRO KULTURU/ PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBO-ŽENSKÝ DIALOG. *JEŽÍŠ KRISTUS, NOSITEL ŽIVÉ VODY. KŘESŤANSKÉ ZAMYŠLENÍ NAD „NEW AGE“.* ČBK 2003.

- „Způsob myšlení, který stojí u základů religiozity New Age, je **ve svém celku těžko smiřitelný** s křesťanským učením a spiritualitou.“ (s. 11; zvýraznění J.D.)
- „Je třeba přiznat, že **přitažlivost**, jakou religiozita New Age působí na některé křesťany, je zčásti zapříčiněna **netečností ve vlastních řadách** k tématům, které patří k celku katolické víry, jako je důležitost duchovního rozměru člověka a jeho propojení s celým životem, pouto mezi lidmi a ostatním stvoření, touha po změně sebe i společnosti a odmítnutí racionalistického a materialistického pohledu na lidstvo.“ (s. 3; zvýraznění J.D.)
- „Považovat vše, co je spojeno s New Age, **jen za dobré nebo špatné**, by bylo nerozvážné a **chybné**.“ (s. 11; zvýraznění J.D.)

KVALITA PROSTUPUJÍCÍ OFICIÁLNÍ KATOLICKÁ STANOVISKA: PASTORAČNÍ MOUDROST

- Kdo jsou adresáti katolických dokumentů?
 - „Následující úvahy se snaží být rádcem pro katolíky angažované v hlásání evangelia a v předávání víry na všech úrovních uvnitř církve.“ (s. 5)
 - Nikde „ani coulem“ aplikace na klienty Charit!!!
- Jaká je obecná pozice těchto dokumentů?
 - Opuštění strategie denunce heretiků a bludařů (typická pro středověk a 19. stol).
- Kritické a opatrné rozlišování:
 - Pojmenovat prvky „těžko smířitelné“ s křesťanskou duchovní tradicí
 - Ocenit pozitivní rysy

ZÁKLADNÍ VÝSTUP ZE ZPĚTNÝCH VAZEB SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ CHARIT K NAVRŽENÉMU METODICKÉMU POKYNU

Martina Žalčíková, Jitka Richterová, Martina Straková

- Sociální pracovníci charit pracují ve své praxi se spiritualitou a tento fakt se promítl do pozitivní zpětné vazby k potřebě i vyjasnění spirituality v sociální práci.
- Zároveň zpětné vazby sociálních pracovníků ukazují, že:
 - vědí/znají/pracují se spiritualitou jako součástí své práce/podpory klientů
 - riziko – „nejsou si jisti“....
 - očekávají/potřebují „konkrétnější návod“

PRVKY ZAJIŠTĚNÍ SPIRITUÁLNÍ CITLIVOSTI V PRAXI

- Charity uskutečňují systém podpory prostřednictvím PASTORAČNÍCH PRACOVNÍKŮ, což je nástavba, která není zcela běžná.
- Zároveň se Charitě daří prosazovat odborníka v této oblasti v rámci novelizace zákona o sociálních službách, a to formou pracovní pozice v rámci sociálních služeb – „pastorační asistent“.
- Příloha směrnice – popisuje odstupňovanou míru spirituální podpory v praxi (3 úrovně). Směrnice se pak týká nejnižší, bazální úrovně.

PRAXE, KDE JE SPIRITUÁLNÍ CITLIVOST BĚŽNĚ PRAKTIKOVÁNA

Běžně sociální pracovníci charit aktivně nabízí a praktikují prvky spirituální citlivosti ve své práci s osobami, které využívají následující sociální služby:

- pobytové služby pro seniory
- pobytové služby pro osoby s duševním onemocněním
- hospice

Tady je pro sociálního pracovníka „jasná role“ pastoračního pracovníka i otázka spirituální citlivosti v praxi.

PRAXE, KDE JE SPIRITUÁLNÍ CITLIVOST OTÁZKOU

- Naopak služby, které svým druhem a obsahem způsobují nejistotu oprávněnosti/potřebnosti spirituální podpory jsou pro sociální pracovníky **služby sociální prevence**.
 - poradny
 - sociální rehabilitace
 - nízkoprahová zařízení

PRAXE, KDE JE SPIRITUÁLNÍ CITLIVOST OTÁZKOU – PŘÍKLAD PORADNA

- Tady jsme svědky toho, že sociální pracovník váhá, zda a v jakém rozsahu je oprávněn a může aplikovat prvky spirituální citlivosti do své praxe. Jeho nejistota ho pak vede ke zpracování „technicistní“ zakázky s kterou přichází klient, protože se mu zdá, že na spirituální citlivost tady není místo a čas.
 - *Předá strohé informace s cílem např. podat návrh na povolení oddlužení.*
- Naopak, tady je ten prostor a úkol Charity jako takové. Právě v takovýchto *nejasných* situacích, znamená, že se sociální pracovník může procesu dodat přidanou hodnotu – spirituální citlivost.

V praxi to není o tom, že bychom se klienta ptali, jestli je věřící, nevěřící „jestli je praktikující křesťan“, ale ptáme se ho na jeho životní situaci, co si o situaci myslí, jaké jsou jeho priority, jaké jsou jeho preference... Zda a co by mu pomohlo/přidrželo/ukotvilo v jeho krocích a celkovému „zvládnutí“ jeho životní situace. (Jednáme s ním jako s člověkem, nikoli jako s „dlužníkem“).

NÁSTIN OČEKÁVÁNÍ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ K ZPRACOVÁNÍ NÁVODU PRO „PRAKTICKÉ ZÁLEŽITOSTI“

- Metodický pokyn není „kuchařkou“, nenaplní potřebu sociálního pracovníka mít k dispozici postup (krok 1, 2, 3) pro celý rozsah sociální práce. Naopak, co metodický postup (podpora sociální práce) dokáže je vhled, zarámování, nadhled, možnosti (že mě to vůbec napadne...).
- Sociální pracovníci se dotazují, pod jakou vyhláškovou činnost mají takovou činnost zařadit, obzvláště „...*když to není součástí klientovi zakázky*“. A jdou dál: „ ...*Máme klienta k otázce spirituálních potřeb donutit?*“. A nevidí rozpor, že každý z rozhovorů je o mapování života/přístupu klienta k němu, sice skrz nějaký definovaný problém, např. oddlužení.
- Spirituální citlivost může být obsažena v každém řízeném rozhovoru sociálního pracovníka s klientem, pokud dokáže klientovi naslouchat (důvěryhodný pomáhající vztah).

NÁSTIN OČEKÁVÁNÍ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ K ZPRACOVÁNÍ NÁVODU PRO „PRAKTICKÉ ZÁLEŽITOSTI“ PŘÍKLADY

A. Zarámování do zákona o sociálních službách

- „Když směrnice mluví o tom, že se máme doptávat...”

Nejedná se o povinnost, ale prostor k aktivnímu naslouchání jako základní prvek spirituality (*formulář je podklad, nikoliv forma a cíl*) i jako nástroje individuálního plánování.

- „Do jaké základní činnosti služby to zapíšeme.“

Sociální pracovníci okamžitě hledají základní činnosti, co je zásadně limitující, neotevírají tu část rozhovoru/naslouchání o aktuální životní situaci člověka. (viz příklad poradny).

B. Vykazování v rámci benchmarkingu

- jde o rozhovor s klientem, který může být zařazen do.....sociální šetření, jednání se zájemcem, základní poradenství, individuální plánování, uplatňování oprávněných práv a zájmů, sociálně terapeutické činnosti, nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu

Děkujeme za pozornost.